

M4H WIJK OVER DE DIJK

Kansen en bedreigingen van de ontwikkeling van M4H voor omliggende wijken

M4H WIJK OVER DE DIJK

Kansen en bedreigingen van ontwikkeling M4H voor omliggende wijken

In opdracht van
Programmabureau M4H

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	7
Context	8
Lokale setting	10
Doelstelling en onderzoeksvragen	12
Methode	12
INVENTARISATIE BEDRIJVEN EN NETWERKEN	17
Overzicht inventarisatie op kaart	18
Sector & activiteiten	20
Organisatie	24
Vestigingsklimaat & binding	30
Onderwijs	46
Innovatie	48
WELL DONE IS BETTER THAN WELL SAID	50
Verhalencafés en -wandelingen	52
Zachte atlas	54
KANSEN EN BEDREIGINGEN	59
Werkgelegenheid	60
Subnetwerken	64
Kennis en innovatie	66
SYNTHESE	68
Bijlage I. Vragenlijst	68
COLOFON	78

VOORWOORD

Het voormalig havengebied Merwe-Vierhavens transformeert naar een innovatief woon-werkmilieu. Dit monitoringsonderzoek brengt kansen en bedreigingen van de gebiedsontwikkeling voor omliggende wijken in kaart. Het onderzoek is een aanvulling op twee van de vijf doelstellingen uit het *Ruimtelijk Raamwerk M4H*: werkgelegenheid voor de breedte van de Rotterdamse bevolking en een open innovatiemilieu met een gevarieerde mix van ondernemers, onderwijs- en kennisinstellingen.

Voorliggend document is de eerste rapportage van een meerjarige monitor. Het onderzoek vult kwalitatief aan op de monitor 'M4H in cijfers', resulterend in observaties en aanbevelingen gericht op het verbinden van netwerken met omliggende wijken. Door de meting periodiek uit te voeren brengt het onderzoek verandering in kaart.

foto: Stichting Wijkcollectie

Context

Ruimtelijke raamwerk Merwe-Vierhavens

Merwe-Vierhavens (M4H) vormt samen met RDM het Rotterdam Makers District. Aan de zuidkant van de Maas is RDM inmiddels getransformeerd tot innovatiehub. De focus ligt nu op het ontwikkelen van het havengebied in Rotterdam-West. Daar is het doel om M4H te transformeren tot een aantrekkelijke stadswijk met een mix van wonen, werken en voorzieningen. De ambities van gemeente Rotterdam en Havenbedrijf Rotterdam zijn in november 2017 vastgelegd in de Visie en Strategie voor het Rotterdam Makers District. De volgende vijf doelstellingen zijn voor het Makers District geformuleerd:

1. Innovatieve bedrijvigheid (met accent op de maakindustrie) aantrekken en faciliteren, van start-up tot corporate.
2. Werkgelegenheid voor de volle breedte van de Rotterdamse bevolking creëren.
3. Een open innovatiemilieu met een mix van bedrijven en kennis- en onderwijsinstellingen realiseren.
4. Een stedelijk woonmilieu realiseren, met name op de Merwepieren.

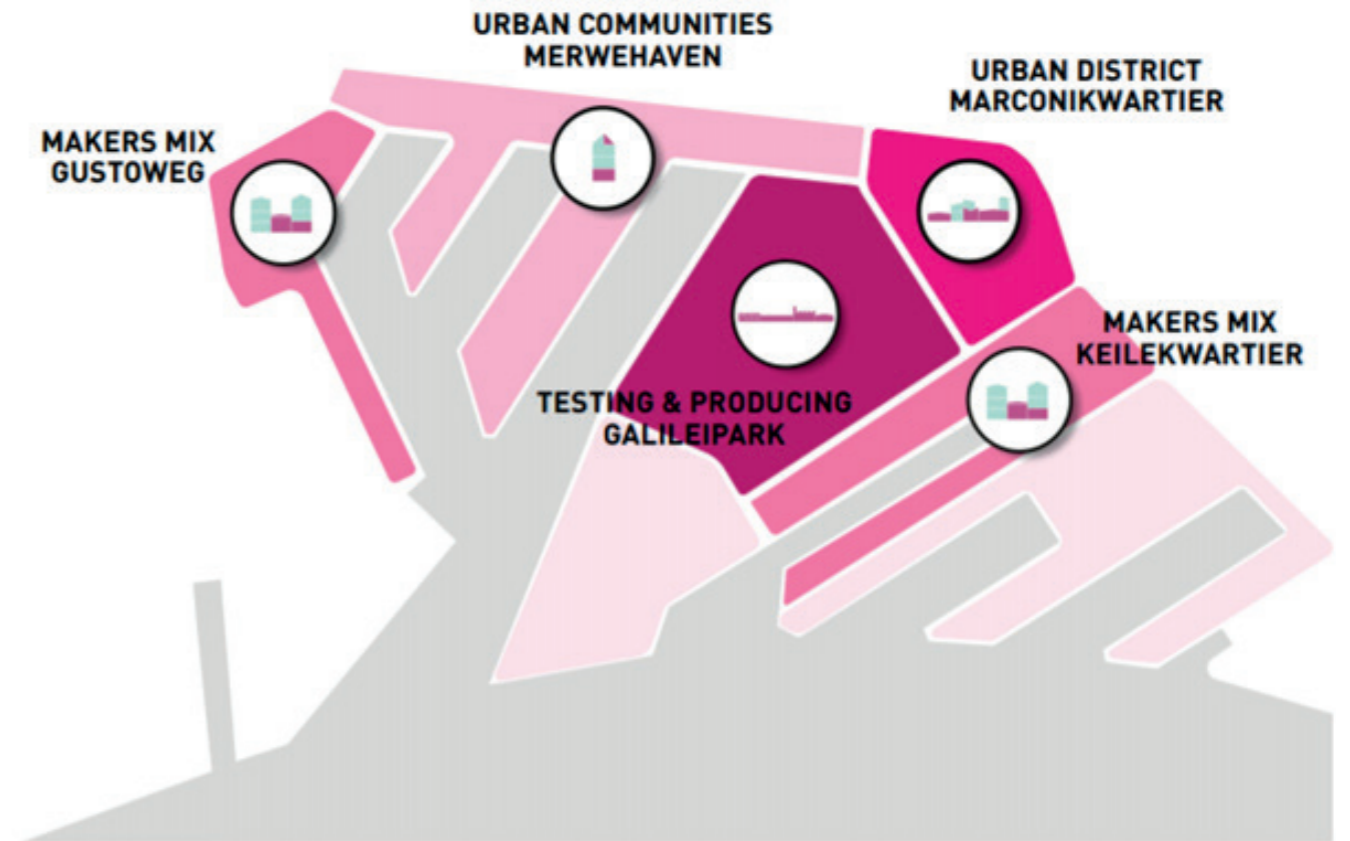
5. Een gebied als proeftuin en etalage van de circulaire toekomst van stad en haven ontwikkelen.

In het kader van de sociale agenda en de verbinding met omliggende wijken zijn twee van de doelstellingen met name van belang:

- Werkgelegenheid creëren voor de volle breedte van de bevolking van de Rotterdamse regio
- Een open innovatiemilieu met een gevarieerde mix van bedrijven, onderwijs en kennisinstellingen creëren

Het Ruimtelijk Raamwerk vertaalt de doelstellingen en ambities naar een ruimtelijk ontwikkelkader voor M4H. Het vormt de basis voor nieuwe bestemmingsplannen en een kader om toekomstige investeringen aan te toetsen. Het geeft in hoofdlijnen aan hoe het er in de toekomst zal uitzien. In de programmatische hoofdstructuur zijn vier verschillende vestigingsmilieus verdeeld over vijf plekken in het gebied. Elk met een eigen karakteristiek (zie figuur 0.1).

- Galileipark: maakbedrijven met ruimte voor horeca, cultuur, onderwijs. Wonen is hier uitgesloten.

Figuur 0.1 Programmatische hoofdstructuur van het ruimtelijk raamwerk M4H

- Marconikwartier: stedelijke mix van wonen, werken en voorzieningen, met de hoogste bebouwingsdichtheid.
- Makers Mix: Keilekwartier en Gustoweg: woonmilieus met ruimte voor ambachtelijke en creatieve maakbedrijven, op de overgang naar de werkgebieden aan weerszijden van M4H.
- Merwehaven: stedelijk woon-werkmilieu met het accent op wonen en ondersteunende voorzieningen zoals scholen, winkels en horeca.

M4H in Cijfers

Het Ruimtelijk Raamwerk is een ontwikkelkader, geen vastomlijnd eindbeeld. Om de transformatie van M4H te kunnen volgen is in 2019 de monitor 'M4H in Cijfers' gemaakt. De monitor beslaat de volle breedte van de gebiedsontwikkeling en laat zien of M4H zich daadwerkelijk ontwikkelt in de richting van de doelstellingen en ambities. In de eerste versie van de monitor ligt de focus op de ontwikkeling van bedrijvigheid en werkgelegenheid. Het is de bedoeling om de monitor thematisch steeds verder uit te werken en in te vullen. De monitor geeft antwoorden, maar roept ook nieuwe vragen op. Vragen die niet direct met bestaande

cijfers zijn te beantwoorden en waar verder onderzoek voor nodig is. De monitor biedt bijvoorbeeld helder inzicht in welke economische sectoren de bedrijvigheid in M4H zich afspeelt. Zo blijkt dat er veel werkgelegenheid is in de engineeringsector en life sciences & health-sector. Hoewel dit waardevolle inzichten zijn behoeft het aanvullende informatie. Want een indeling per sector zegt nog weinig over hoe innovatief een bedrijf eigenlijk is, terwijl het aantrekken van innovatieve bedrijvigheid (met een accent op de maakindustrie) één van de doelstellingen voor het Makers District is. Het aantrekken van innovatieve maakbedrijven levert mogelijk vooral arbeidsplaatsen op voor hoogopgeleide techneuten, ontwerpers, ICT'ers en andere creatievelingen.¹ Dit botst nadrukkelijk met de tweede doelstelling van het Makers District, namelijk het creëren van werkgelegenheid voor de volle breedte van de Rotterdamse bevolking.

¹ Een eerste inventarisatie onder bedrijven op RDM laat zien dat 68% van stagiairs bij bedrijven een wo- of hbo-opleiding volgt en 32% een mbo-opleiding.

Veerkrachtig BoTu 2028 en WOH

In de naastgelegen wijken Bospolder en Tussendijken (BoTu) is een wijkontwikkelingsprogramma actief om van BoTu de eerste veerkrachtige wijk te maken. De nadruk van het programma Veerkrachtig BoTu 2028 ligt op *community building*. Er is de afgelopen jaren geïnvesteerd in het versterken van het lokale netwerk. Veldacademie ontwikkelt de monitor Veerkracht in Bospolder-Tussendijken als onderdeel van het programma Veerkrachtig BoTu 2028. In de monitor veerkracht in BoTu ligt focus op het in kaart brengen van het lokale netwerk in BoTu. De totale monitor bestaat uit vier delen: (1) de Index+, bestaande uit de Sociale Index en aanvullende thema-indicatoren gebaseerd op drie pijlers van het programma, (2) een inventarisatie van lokale initiatieven en hun netwerken gedurende de onderzoeksperiode, (3) onderzoek naar effecten van het deelprogramma Social Impact by Design en (4) een beschrijving van het governance proces.

In Oud-Mathenesse zijn diverse partijen in samenwerking bezig met wijkverbeterplan Mathenesse aan de Maas. In deze fase van dit onderzoek ligt de focus vooralsnog op BoTu, omdat daar de meeste data voorhanden is.

Lokale setting

Merwe-Vierhavens is primair een werkgebied. De transformatie van de kantoren van Europoint II en III naar woontorens (Lee Towers) bracht in 2019 een grote groep bewoners naar het gebied: de eerste stap richting een woonwerkmilieu is dus gezet. Het betreft veelal expats, (internationale) studenten en jonge werkenden. De transformatie leverde in totaal 880 huurwoningen op.

Het gebied strekt zich uit over 200 hectare, voor de helft bestaande uit water. Daarmee is het qua oppervlakte vergelijkbaar met de binnenstad van Rotterdam. Het landschap kenmerkt zich als voormalig havengebied met vingervormige pieren waar schepen kunnen aanleggen.

Het havengebied is in eerste instantie aangelegd voor de op- en overslag van stukgoed. Later kwamen daar fruitbedrijven bij en in de jaren '80 en '90 is de haven getransformeerd tot Rotterdam Fruitport, waarmee het een centrum werd van distributie van groente, fruit en sappen.

Van oudsher woonden in de omliggende wijken veel havenarbeiders die werkten in M4H of in Schiedam. Door de automatisering van havenwerkzaamheden en het wegtrekken van de industrie is die verbinding grotendeels verloren. Hiermee verdween ook de relatie met omliggende wijken en de haven steeds meer geïsoleerde positie. De fruitoverslag is teruggelopen, mede door de concurrentie uit het buitenland. De rol van de haven als werkgever voor het gebied is al decennia aan het afnemen.

Omliggende wijken

M4H ligt ingeklemd tussen de buurten Schiemond, Bospolder-Tussendijken, Oud-Mathenesse en de Schiedamse buurt Nieuw-Mathenesse. De Rotterdamse woonbuurten kennen diverse sociale problematiek². Het Dakpark vormt samen met de Vierhavensstraat de grens tussen M4H en het achterliggende Bospolder-Tussendijken. Aan de noordzijde scheidt de Schiedamseweg het gebied van Oud-Mathenesse. Aan beide kanten vormen de verkeersaders een barrière voor voetgangers en fietsers om het gebied in en uit te gaan; aan de oostzijde over de Vierhavenstraat en aan de noordzijde via het Marconiplein (Rotterdam) of de Marconistraat (Schiedam). De fiets- en wandelroutes lopen langs en niet door het gebied, mensen zonder directe bestemming zijn niet geneigd om zich in het gebied te begeven.

Mobiliteit

Het centrum van Rotterdam is via de Vierhavensstraat te bereiken. Het gebied is door de nabijgelegen afrit van de A20 verbonden met de regio. Voor gebruikers van het openbaar vervoer ligt tram- en metrostation Marconiplein aan de noordoostkant van het gebied. Hier stoppen de RET-tramlijnen 4, 8, 21, 23 en 24, buslijn 42 en metrolijnen A, B en C. Vanaf Marconiplein is de reis 3 minuten naar het treinstation Schiedam Centrum en 8 minuten naar het centrum van Rotterdam. Tevens is er een busverbinding naar het centrum van Rotterdam op de Vierhavensstraat. Het openbaar vervoer loopt langs en niet door het gebied. De watertaxi heeft twee aanlegplaatsen in M4H: in de Keilehaven en aan de Marconistraat.

Groenvoorziening

Het Dakpark is aangelegd in 2014 als kwalitatieve groenvoorziening voor het gebied. Het is een 1 km lang park dat aan de kant van BoTu een groene dijk vormt. Het vormt daarmee een semi-publieke ruimte, overdag publiek toegankelijk en in de avond gesloten. In de dijk ligt de Bigshops Parkboulevard. Een 9 meter hoge winkelstrip met grote ketens zoals Albert Heijn XL, Action en verschillende meubelzaken. Een trapportaal in het midden van de dijk verbindt de twee gebieden met elkaar. De winkels zijn georiënteerd op de Vierhavenstraat. Er is een parkeergarage voor de winkelbezoekers onder het Dakpark.

Een andere groenvoorziening in het gebied is de stadstuin van Weelde, die wordt aan de noordzijde van M4H begrensd door de Schiedamseweg (figuur 0.2). Binnen het gebied liggen de tuinen van GroenCollect en de Voedseltuin. Het waterfront is alleen aan de noordzijde toegankelijk voor bezoekers (figuur 0.3).

Figuur 0.2 Groenvoorziening en mobiliteit

² Cijfers: gemeente Rotterdam; OBI, Wijkprofiel 2014-2016-2018-2020

Voorzieningen

Twee van de drie torens aan het Marconiplein hebben na de transformatie in 2019 een woonfunctie gekregen. De derde toren, de Rotterdam Science Tower, huisvest een combinatie van onderwijs, kantoorruimte en laboratoria. Aan dit kenniscentrum zijn academische partners zoals Erasmus Universiteit en TU Delft verbonden.

Naast de Bigshops Parkboulevard zijn er winkelketens zoals Praxis en Leen Bakker gevestigd. Buurman en Floating Farm hebben een winkel aan het bedrijf. Er zijn nauwelijks restaurants in het gebied aanwezig. Het aanbod bestaat uit enkele grote fastfoodketens zoals MacDonalds en KFC. De culturele ontmoetingsplek Weelde huisvest Restaurant de Zure Bom.

Doelstelling en onderzoeksvragen

Het innovatienetwerk in M4H is regionaal georiënteerd. Het is vooral bedoeld om kruisbestuiving tussen bedrijven onderling en samenwerking met onderwijsinstellingen te stimuleren om zo maximale impact op de economie van stad en haven te creëren. Met enkele uitzonderingen zoals de Voedseltuin en GroenCollect lijken veel bedrijven en ondernemers in M4H zich niet bewust zijn van het lokale, sociale netwerk in het naastgelegen wijken, zoals BoTu.

Het is een uitdaging om M4H zo te ontwikkelen dat de omliggende wijken daar ook positieve effecten van ondervinden. Zo'n positief effect kan zijn dat de ontwikkeling van M4H lokaal arbeidsplaatsen oplevert. Op het eerste gezicht lijkt er een mismatch tussen de skills van bewoners van de omliggende wijken en het type (toekomstige) arbeidsplaatsen van M4H.

Om tot een innovatieve én inclusieve ontwikkeling van M4H te komen, en tegelijkertijd de positie van BoTu en andere omliggende wijken te versterken kan het mogelijk helpen om A) beide netwerken goed in kaart te brengen en B) te verkennen waar er kansen liggen om deze netwerken aan elkaar te verbinden.

Binnen dit kader is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

Welke kansen en bedreigingen/valkuilen brengt de gebiedsontwikkeling van M4H voor de omliggende wijken en hoe kunnen de omliggende wijken zoveel mogelijk profiteren van de gebiedsontwikkeling van M4H?

Sub-vragen:

- Waar liggen de kansen en wat zijn de bedreigingen?
- Hoe kan het netwerk in omliggende wijken zoals BoTu en Oud Mathenesse profiteren van het innovatienetwerk in M4H?

- Welke instrumenten kunnen ingezet worden om die kansen te verzilveren?
- Welke instrumenten kunnen ingezet worden om impact van bedreigingen te beperken?

Methode

Deze startinventarisatie van het onderzoek naar gebiedsontwikkeling in M4H bestaat hoofdzakelijk uit twee methoden van dataverzameling: gestructureerde interviews en verhalencafés. Bij beide methoden wordt informatie opgehaald en gelijktijdig een mogelijke bijdrage geleverd aan netwerkvorming.

Interviews

In 2020 is gestart met een inventarisatie van bedrijven (en initiatieven) in M4H, vertrekkend vanuit een basislijst van het Programmabureau M4H. Gaandeweg het onderzoekstraject is deze aangevuld, op basis van observaties in het gebied en analyse van het Kamer van Koophandel-register. Resultierend in een selectie van 52 bedrijven die zijn benaderd voor een interview. Er is geen bewuste selectie gemaakt op kenmerken van bedrijven, behalve dat in deze eerste verkenning enkel bedrijven en initiatieven meegenomen zijn met meer dan 5 werknemers. Door dit criterium zijn ook de bedrijfsverzamelgebouwen in het gebied meestal alleen als eenheid meegenomen terwijl in deze panden een veelvoud aan, veelal kleinschalige, ondernemingen gevestigd is. De selectie van 52 bedrijven is niet gebiedsdekkend, tijdens veldwerk in latere fasen van het onderzoek is nog eens een vergelijkbaar aantal andere bedrijven naar voren gekomen dat ook aan het criterium van meer dan 5 werknemers lijkt te voldoen. Mogelijk kunnen deze bedrijven in een vervolgmeting nader onderzocht worden. De 52 bedrijven lijken een min of meer representatieve afspiegeling te zijn van de samenstelling van het gebied, maar het is aannemelijk dat de selectie desondanks doorweegt in de later in dit onderzoek gepresenteerde statistieken en daaruit volgende bevindingen.

In verband met de Covid-19-maatregelen zijn de meeste interviews telefonisch gehouden. De interviews zijn gestructureerd uitgevoerd aan de hand van een vragenprotocol (zie bijlage). Tijdens de interviews is ook tijd gemaakt om relevante onderzoeksbevindingen, zoals samenwerkingskansen, te delen met de geïnterviewden. Inhoudelijk hadden de interviews vooral betrekking op de activiteiten en samenstelling van bedrijven, binding met het gebied en omliggende wijken en samenwerking. In totaal is met 30 van de 52 bedrijven een interview gehouden. De overige 22 bedrijven hebben tot nu toe aangegeven geen tijd voor of interesse te hebben in een interview.

Figuur 0.3 Publieke en private ruimte

Om de bedrijven die niet aan een interview hebben deelgenomen toch onderdeel te maken van de inventarisatie is via desk research openbaar beschikbare informatie verzameld van websites en sociale media kanalen. Lang niet alle gewenste informatie is via deze kanalen te vinden, maar vaak zijn ten minste activiteiten, personeel, historie en samenwerkingen wel beschreven.

De interviews en desk research leveren een mix van kwantitatieve en kwalitatieve bevindingen op die later in deze rapportage worden gepresenteerd. De netwerken van bedrijven en initiatieven worden daarnaast systematisch gedocumenteerd en gevisualiseerd middels onder meer een dynamische online GIS-kaart.

Verhalencafés

In samenwerking met Stichting Wijkcollectie zijn meerdere verhalencafés en -wandelingen in het gebied georganiseerd. Dit is een methode van actieonderzoek die ook in andere wijken in Rotterdam wordt ingezet. De verhalencafés bieden een podium voor bedrijven en initiatieven en hebben zo enerzijds het doel het gemeenschapsgevoel van ondernemers in het gebied te versterken en uitwisseling met bewoners van omliggende wijken (die als bezoeker aanwezig zijn) te stimuleren. Anderzijds biedt het de mogelijkheid om informatie te verzamelen voor dit onderzoek. De observaties tijdens de verhalencafés, de interviews die ter voorbereiding gehouden worden en de vragenlijst achteraf maken kwalitatieve duiding van netwerkvorming mogelijk. De verhalen die verteld worden leveren bovendien inspirerende en vernieuwende inzichten op die helpen om cijfers en feiten over het gebied beter te begrijpen. Een selectie van deze verhalen is te vinden in de tekening 'Wijk over de dijk' verderop in deze rapportage. De thematiek in de programmering van de verhalencafés is toegespitst op wat ondernemers en andere wijkgebruikers betekenen voor de directe omgeving en de omliggende wijken, bijvoorbeeld op het gebied van werkgelegenheid, dienstuitwisseling en creëren van collectieve plekken. Geschikte verhalenvertellers worden actief gezocht door leden van Stichting Wijkcollectie maar komen ook aan het voetlicht tijdens de eerder beschreven inventarisatie-interviews die gehouden worden voor dit onderzoek.

foto: Stichting Wijkcollectie

INVENTARISATIE BEDRIJVEN EN NETWERKEN

Met gestructureerde interviews en verhalencafés is data verzameld over de in Merwe-Vierhavens aanwezige bedrijven en initiatieven (overzicht is te vinden op <https://arcg.is/meDrT>). In dit hoofdstuk worden de bevindingen gepresenteerd, geïllustreerd aan de hand van grafieken en kaarten. De informatie in dit hoofdstuk biedt niet alleen inzicht in de bedrijven zelf maar ook in de onderlinge relaties en verbindingen met de omgeving.

Overzicht inventarisatie op kaart

- 1 AVL Mundo
- 2 Baronie De Heer
- 3 BSRvanUden Stevedoring
- 4 Buurman
- 5 CDS electronics
- 6 Club Gusto
- 7 Continental Juice
- 8 De Fruitvis
- 9 De Urbanisten
- 10 Erasmus Centre for Entrepreneurship
- 11 Floating Farm
- 12 Fortuna Frutos
- 13 GroenCollect BV
- 14 Group A
- 15 Gusto45
- 16 HIWA
- 17 Jordy's Bakery
- 18 Keilepand
- 19 Keilewerf
- 20 KFC
- 21 Kunst en Complex
- 22 LabHotel
- 23 Lagaay International
- 24 Leen Bakker
- 25 Mediscore
- 26 Moederscheim Moonen Architects
- 27 Neoliet
- 28 OD design
- 29 Pluspunt/CycleHub Rotterdam
- 30 Praxis
- 31 Rechtstreecx
- 32 RiverD International
- 33 Rotterdam Fruit Wharf
- 34 Royal Roos
- 35 SANT Interiors
- 36 Santas Koffie
- 37 Sensara
- 38 Snijlab
- 39 Spark Design
- 40 SPEK Design Dock
- 41 Stadhaven Brouwerij
- 42 Stedin bedrijfsschool
- 43 Steurgebouw
- 44 Studio Roosegaarde
- 45 Temporary Works Design
- 46 Value Maritime
- 47 Viroclinics
- 48 Voedselbank Rotterdam
- 49 Voedseltuin
- 50 Weelde
- 51 Woodwave
- 52 Zero Latency VR

Sector & Activiteiten

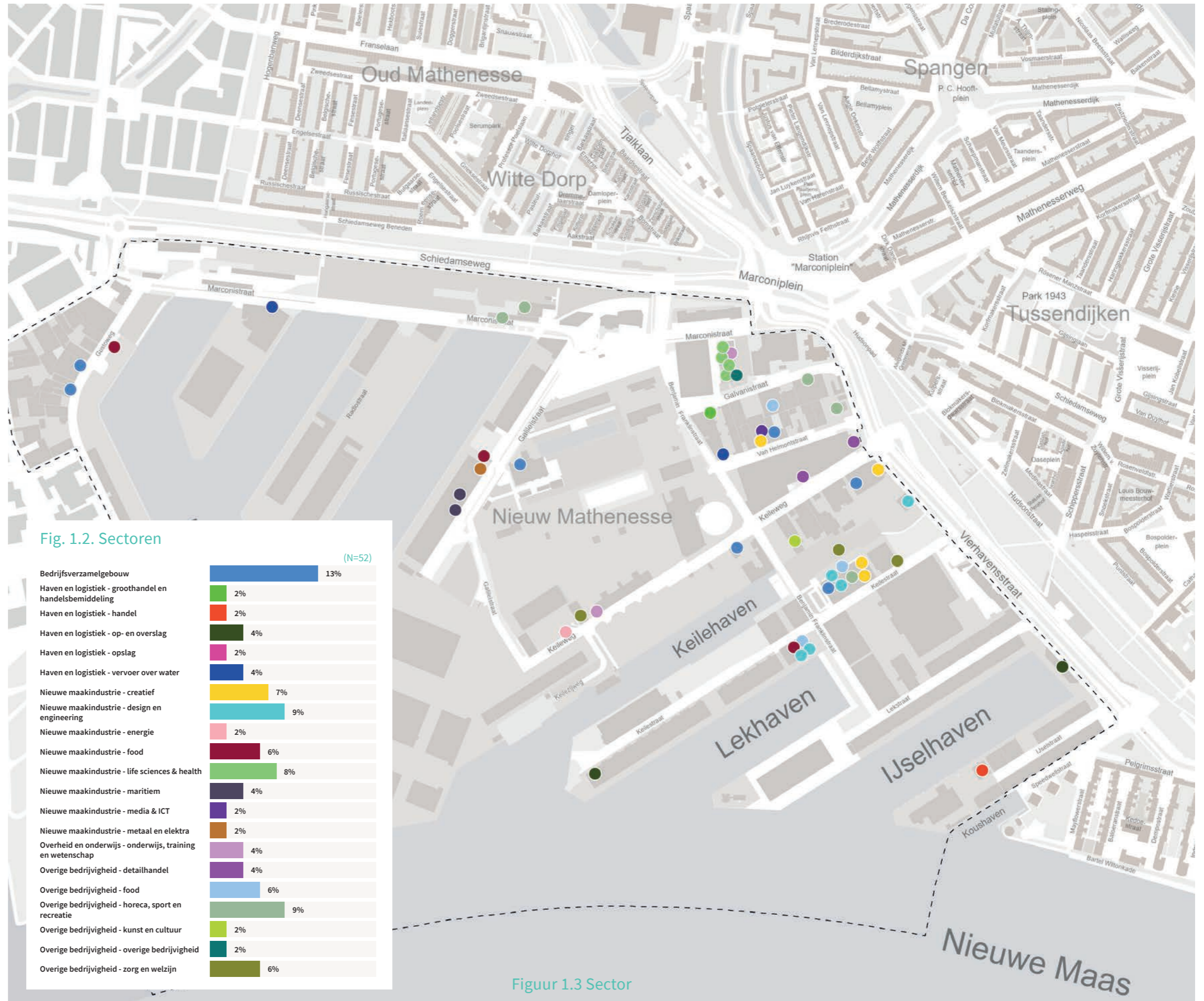
Sector

Een analyse van de sectoren (figuur 1.2) waarbinnen bedrijven in M4H actief zijn toont drie uitschieters: 'Bedrijfsverzamelgebouwen' (13%), 'Overige bedrijvigheid – horeca, sport en recreatie' (9%), en Nieuwe maakindustrie – design en engineering' (9%).

De categorie 'Bedrijfsverzamelgebouwen' behelst diverse panden in het gebied waarin meerdere ondernemingen gevestigd zijn, oplopend tot meer dan 50 in één gebouw. Deze bedrijfsverzamelgebouwen zijn tijdens deze inventarisatie als eenheid meegenomen en niet aan een specifieke sector toegewezen omdat binnen een gebouw vaak meerdere sectoren vertegenwoordigd zijn. Wanneer alle in bedrijfsverzamelgebouwen gevestigde ondernemingen apart geanalyseerd zouden worden is de verwachting dat de sectoren 'Nieuwe maakindustrie – creatief', 'Nieuwe maakindustrie – design en engineering' en 'Overige bedrijvigheid – kunst en cultuur' in aantal dominantier vertegenwoordigd blijken te zijn in het gebied dan in de huidige inventarisatie naar voren komt.

De categorie 'Overige bedrijvigheid – horeca, sport en recreatie' betreft onder meer evenementenlocaties, een bouldercentrum en restaurants. Dit zijn bedrijven met een publieke functie.

Onder de categorie 'Nieuwe maakindustrie – design en engineering' vallen voornamelijk architectenbureaus. Met de term nieuwe maakindustrie doelen we binnen de context van dit onderzoek op maakbedrijven met gedigitaliseerde en/of gerobotiseerde productieprocessen, maar ook op productiebedrijven waarvan de producten of de businessmodellen innovatief zijn. Opvallend is dat de 'Nieuwe maakindustrie' binnen deze inventarisatie 44% van het totaal aantal bedrijven die actief is binnen de 'Haven en logistiek'. Op basis van deze inventarisatie, die zoals eerder beschreven nog niet alle bedrijven in het gebied bevat, lijkt daarmee de ingeslagen weg richting een 'Makersdistrict' al effect te sorteren.

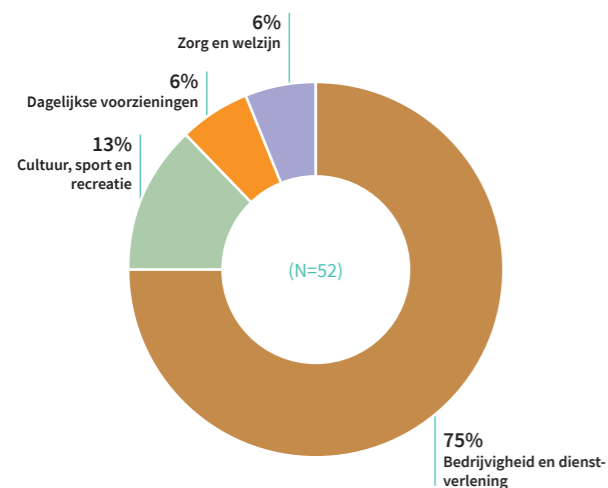
Voorzieningen

De leefveldenmethode is een door Veldacademie opgezet categorisatiesysteem voor wijkvoorzieningen. Gezien het feit dat M4H op dit moment primair functioneert als bedrijventerrein is het niet onverwacht dat het leefveld 'Bedrijvigheid en dienstverlening' prominent aanwezig is (75%). Ook de leefvelden 'Cultuur, sport en recreatie' (13%), 'Dagelijkse voorzieningen' (6%) en 'Zorg en welzijn' (6%) zijn vertegenwoordigd in het gebied (figuur 1.4). Naarmate het gebied zich verder ontwikkelt is de verwachting dat leefvelden als 'Wonen', 'Openbare Buitenruimte' en 'Dagelijkse voorzieningen' nadrukkelijker een plek in zullen nemen.

Activiteiten

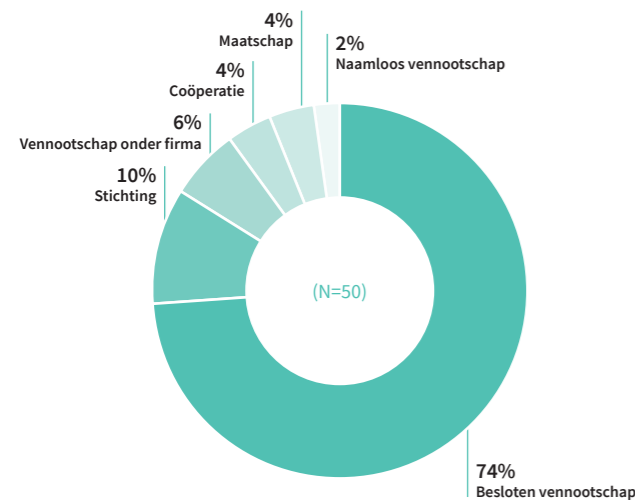
Met het inventariseren van thematiek en leefvelden is grofweg duidelijk waarmee bedrijven en initiatieven in M4H zich bezig houden. In aanvulling daarop zijn ook de specifieke activiteiten bevraagd, en daarbij komt een gevarieerd beeld naar voren. In M4H lopen de activiteiten uiteen van het ontwerpen van gebouwen tot het produceren van filtersystemen voor de scheepvaart, van opslag van sapconcentraat tot het exposeren van kunstprojecten, van het aanbieden van een VR-ervaring tot het ontwikkelen van medische apparatuur, van het kweken van groenten tot het produceren van computersoftware, van het verschepen van fruit tot laboratorium onderzoek naar virussen, en van het opleiden van monteurs tot melkproductie. Al met een al een rijkdom aan ondernemerschap waarbij de kansen voor samenwerking en uitwisseling aanwezig lijken maar waar tegelijkertijd de vraag gesteld kan worden wat de gemene deler is tussen deze bedrijven.

Figuur 1.4. Voorziening

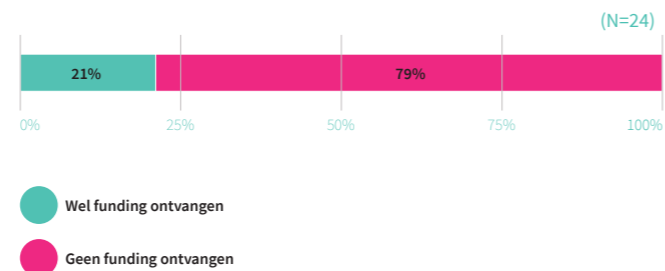

Figuur 1.5 Voorzieningen

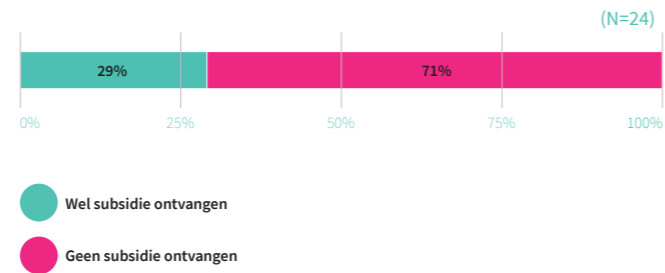
Figuur 1.6 Organisatievorm

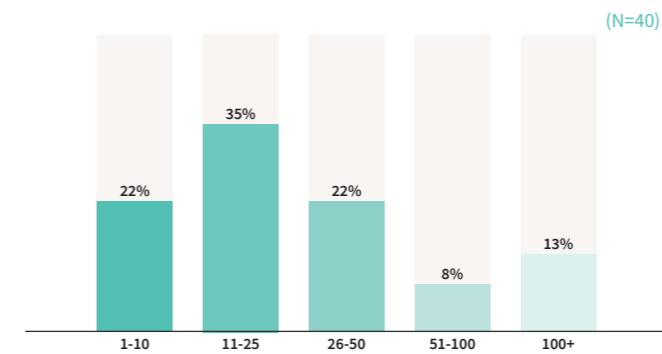
Figuur 1.7 Funding ontvangen

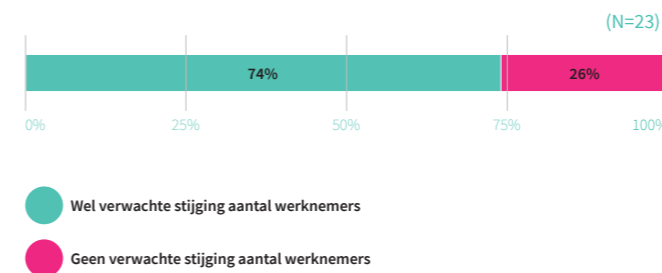
Figuur 1.8 Subsidie ontvangen

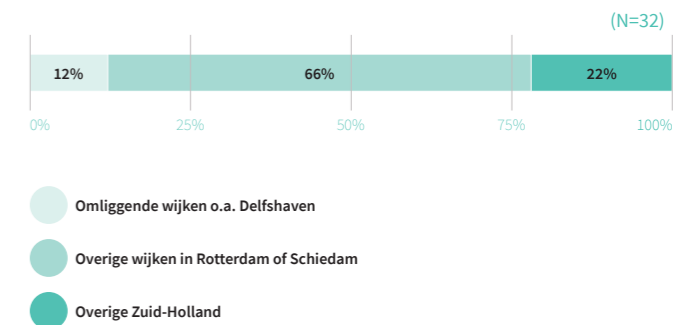
Figuur 1.9 Aantal werknemers organisatie

Figuur 1.10 Verwachte stijging aantal werknemers komend jaar

Figuur 1.11 Woonplek werknemers

Organisatie

Hier volgt een overzicht van kenmerken die inzicht geven in de organisatorische opbouw van bedrijven en de hulpbronnen die zij tot hun beschikking hebben, zoals financiële middelen en medewerkers.

Organisatievorm

Veruit de meeste bedrijven in M4H (74%) zijn opgericht als een besloten vennootschap (figuur 1.6). Dit geeft de indruk dat M4H op dit moment een gebied is met hoofdzakelijk commerciële bedrijvigheid. Daarnaast is er een vijftal stichtingen (10%) in onze inventarisatie naar voren gekomen, dit betreft kunstcollectieven en (bewoners)initiatieven gericht op voeding. Overige organisatievormen komen nog minder voor in het gebied. In het beoogde woon-werkgebied zouden mogelijk ook andere organisatievormen nadrukkelijker vertegenwoordigd kunnen worden.

Financiering

Om inzicht te verkrijgen in de economische zelfstandigheid van de bedrijven en initiatieven in het gebied is gevraagd of er sprake is van funding of subsidiëring. Dit blijkt bij een ruime 70% niet het geval te zijn (figuren 1.7 en 1.8). De bedrijven die funding hebben ontvangen geven aan dat het gaat om sponsoring van productontwikkeling of middelen op projectbasis. De bedrijven/initiatieven die subsidie ontvangen krijgen dit in het kader van de culturele basisinfrastructuur en 'Wet bevordering speur- en ontwikkelingswerk'.

Aantal werknemers

Uit de 'Monitor M4H in cijfers 2019' van Programmabureau M4H blijkt dat in het gebied zo'n 2,300 personen werkzaam zijn. Figuur 1.9 geeft het aantal werknemers van de geïnventariseerde bedrijven weer. Bijna 80% van deze bedrijven heeft minder dan 50 werknemers en is daarmee volgens de officiële definitie aan te merken als 'kleinbedrijf'. In werkelijkheid is deze categorie waarschijnlijk nog meer aanwezigheid in het gebied, omdat er zoals eerder vermeld in bedrijfsverzamelgebouwen ook grote hoeveelheden kleinschalige ondernemingen zijn gevestigd die nu niet meegeteld worden. De grotere bedrijven, met meer dan 100 werknemers in het gebied zijn onder meer de Stedin Bedrijfsschool, Viroclinics, Temporary Works Design en HIWA. Figuur 1.10 laat zien dat driekwart van de bedrijven verwacht in het komend jaar te gaan groeien en daarbij nieuwe werknemers aan te nemen. In het vervolg wordt beschreven voor welke doelgroepen (op basis van opleidingsniveau en woonplek) deze groei in werkgelegenheid kansen biedt.

Woonplaats werknemers

Een van de doelen van de gebiedsontwikkeling in M4H is om verbinding te maken met de omliggende wijken. In de gewenste situatie bestaat deze verbinding ook op het gebied van werkgelegenheid: bijvoorbeeld bewoners uit Delfshaven die werken in M4H. Op dit moment komt slechts 12% van de werknemers van geïnventariseerde bedrijven uit de direct omliggende wijken (figuur 1.11). Wel komt in aanvulling daarop 66% uit andere wijken in Rotterdam of Schiedam. Daarmee is in totaal 78% van het werknemersbestand van deze bedrijven in zekere zin 'lokaal' woonachtig. Op het actief werven van werknemers uit de directe omgeving zet 36% van de bedrijven in, blijkt uit figuur 1.12. De redenen die hiervoor genoemd worden zijn vooral praktisch van aard, zoals reistijdbeperking. De bedrijven die niet actief werven in de omgeving staan daar niet per se onwelwillend tegenover maar hebben daar diverse redenen voor. Ze zoeken naar werknemers met specifieke vaardigheden of een bepaald opleidingsniveau die niet in de omgeving te vinden zijn, ze krijgen vanzelf al voldoende reacties binnen op vacatures en hoeven niet actief te zoeken, of ze weten niet hoe ze deze lokale werknemers zouden moeten bereiken.

“De vraag is groter dan het aanbod in de omgeving.”

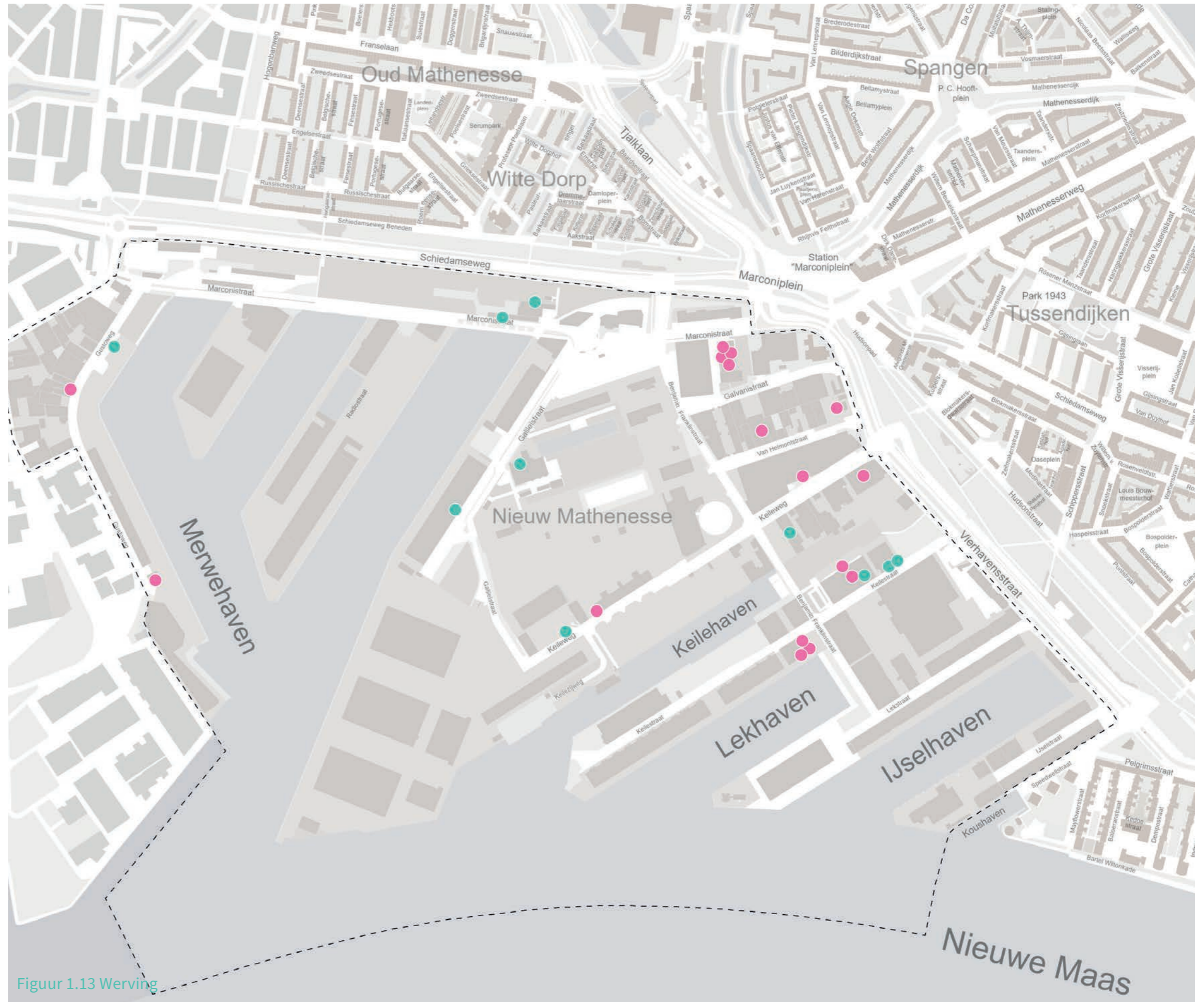
Respondent M4H

“Het gaat vaak om een specialisme en iemand die daar goed in is, maar als iemand uit de buurt komt is dat wel handig.”

Respondent M4H

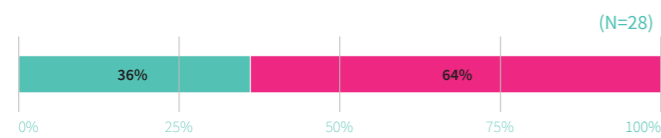
“Het is al moeilijk genoeg om geschikt personeel te vinden, kwaliteit staat voorop.”

Respondent M4H

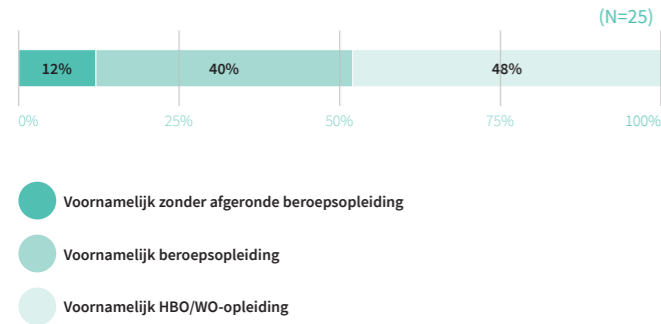
Figuur 1.13 Werving

Figuur 1.12 Werving

- Wel actieve inzet om werknemers uit omgeving te vinden
- Geen actieve inzet om werknemers uit omgeving te vinden

Figuur 1.14 Opleidingsniveau werknemers

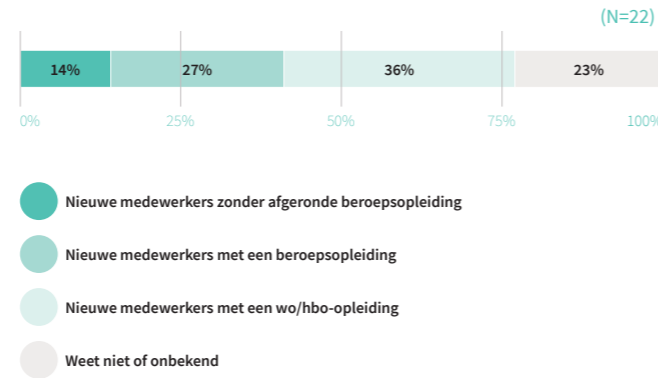
Opleidingsniveau en capaciteiten werknemers

Kijkend naar het opleidingsniveau van werknemers komt er over het gehele gebied geen dominante categorie naar voren, voor alle doelgroepen lijkt er ruimte (figuur 1.14). 48% van de bedrijven werkt vooral met werknemers die over een HBO/WO-opleiding beschikken, 64% van deze groep werknemers heeft gestudeerd aan de TU Delft, Erasmus Universiteit of Hogeschool Rotterdam. 40% van de bedrijven heeft voornamelijk werknemers met een beroepsopleiding. Dat een bepaald opleidingsniveau dominant is binnen een bedrijf zegt niet dat ze niet met andere opleidingsniveaus werken, de verhouding HBO&WO/beroepsopleiding/geen beroepsopleiding binnen de geïnventariseerde bedrijven is grofweg als volgt: 60%/38%/12%.

Bij het aantrekken van toekomstige werknemers is het voor 23% van de bedrijven nog onduidelijk welk opleidingsniveau ze zoeken. 36% verwacht vooral werknemers met HBO/WO te zoeken en 27% werknemers met beroepsopleiding (figuur 1.15). Er zijn geen bedrijven die aangeven nu vooral te werken met HBO/WO-werknemers maar voor de toekomst te zoeken naar werknemers met beroepsopleiding, of andersom.

Hoewel het opleidingsniveau een indicatie is van wat werknemers aan vaardigheden moeten hebben om in M4H werkzaam te zijn, zijn specifieke capaciteiten nog belangrijker. Bedrijven is gevraagd wat ze vooral zoeken in hun personeel. Naast (technische) vakkennis worden veel zachte vaardigheden genoemd zoals creativiteit, communicatieve vaardigheden en passie.

Figuur 1.15 Beoogd opleidingsniveau nieuwe werknemers

“We zoeken werknemers met een hoge mate van zelfstandigheid en assertiviteit. Ervaring is niet het belangrijkste, werknemers moeten de mouwen opstropen.”

Respondent M4H

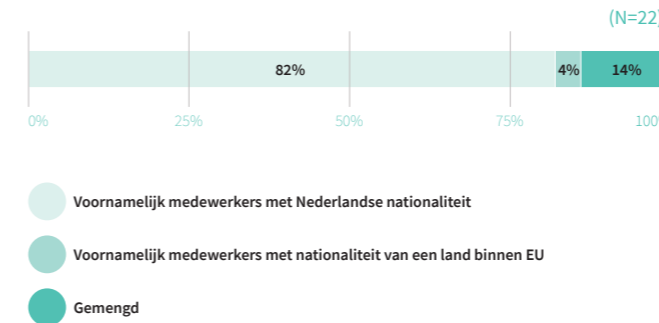
“Je moet toekomst bij ons zien en in het team passen – we zijn een jonge club – je moet voor jezelf instaan en kunnen incasseren.”

Respondent M4H

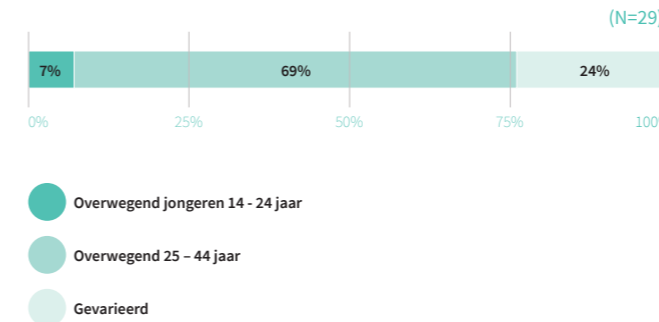
“We lopen niet weg voor onze sociale verantwoordelijkheid maar de interne organisatie maakt het lastig deze groep te integreren, onze taken zijn enkel voor hoogopgeleid personeel met specifieke vaardigheden.”

Respondent M4H

Figuur 1.16 Nationaliteit werknemers

Figuur 1.18 Leeftijd werknemers

Diversiteit werknemers

In M4H werkt 82% van de bedrijven voornamelijk met werknemers met een Nederlandse nationaliteit (figuur 1.16). 56% van de bedrijven heeft wel een werknemersbestand bestaande uit medewerkers met verschillende achtergronden (figuur 1.17).

Leeftijd en gender werknemers

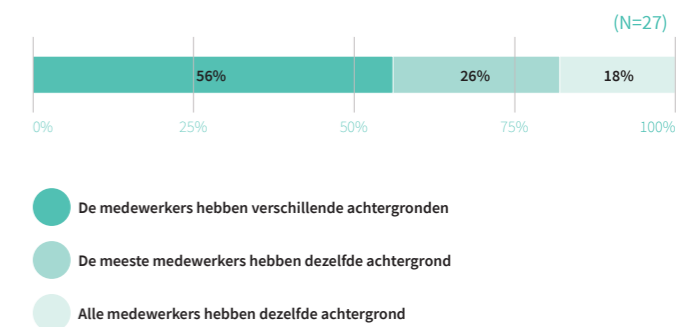
Gevraagd naar de genderverdeling op de werkvloer geeft 59% van de bedrijven aan een gevarieerde groep werknemers te hebben. 34% van de bedrijven werkt vooral met mannen, slechts 7% heeft hoofdzakelijk vrouwelijke werknemers (figuur 1.19).

69% van de bedrijven geeft aan dat werknemers in de leeftijdscategorie 25-44 jaar de hoofdmoot van hun personeelsbestand vormen. Daarnaast geeft 24% van de bedrijven aan geen dominante leeftijdsgroep te hebben (figuur 1.18).

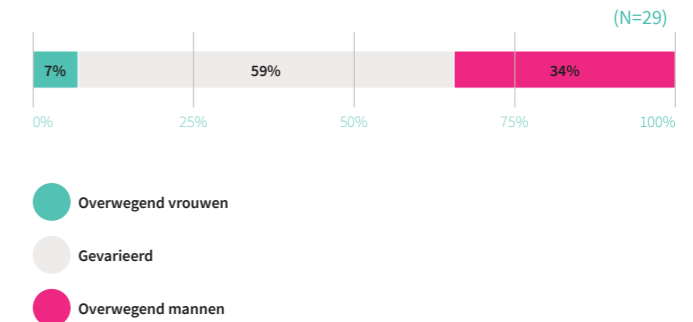
Vrijwilligers

Naast betaald personeel kunnen bedrijven ook werken met vrijwilligers of mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Desgevraagd geeft iets minder dan de helft (43%) van de bedrijven aan voor deze groepen werkplekken te hebben (figuur 1.20). De andere bedrijven komen hier niet aan toe, onder meer vanwege tijdgebrek of teveel vereiste vakkennis.

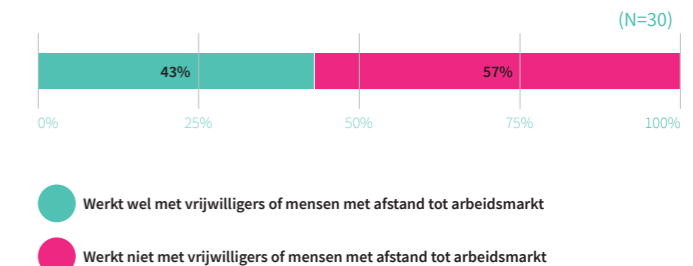
Figuur 1.17 Diversiteit werknemers

Figuur 1.19 Genderverdeling organisatie

Figuur 1.20 Werkt met vrijwilligers of mensen met afstand tot arbeidsmarkt

“Vrijwilligers zijn slechts in beperkte mate zelfstandig, dat kost teveel tijd en inzet.”

Respondent M4H

“We werken met een vaste club vrijwilligers, samen met Creative Action Now laten we drop-outs in aanraking komen met kunst.”

Respondent M4H

Vestigingsklimaat & Binding

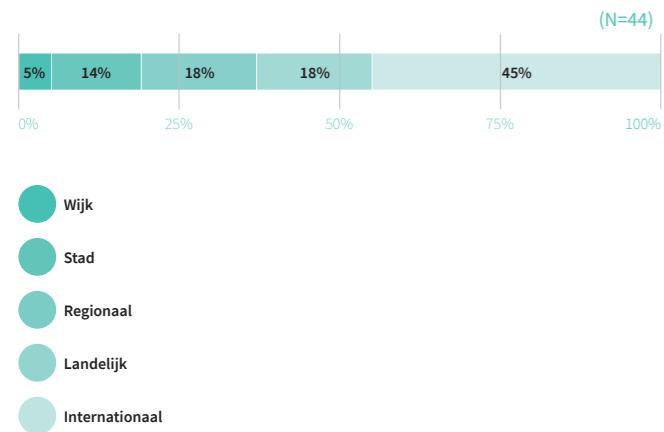
Schaal

Een groot deel (44%) van de bedrijven in M4H blijkt internationaal te opereren (figuur 1.21), daar staat tegenover dat slechts 4% exclusief lokaal opereert. Het klantenbestand bestaat voor 44% van de bedrijven ook vooral uit internationale partijen (figuur 1.22). Dat een bedrijf internationaal actief is betekent echter niet per definitie dat ze niets op stedelijk of lokaal niveau doen, maar vooral dat daarop niet hun focus ligt.

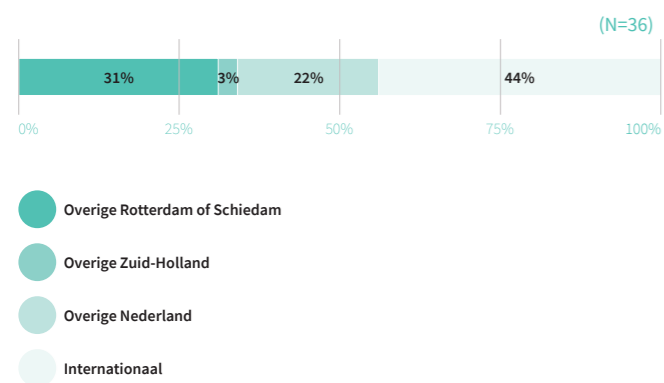
“We richten ons op de nationale markt en in de toekomst de internationale. Ons netwerk is niet specifiek lokaal.”

Respondent M4H

Figuur 1.21 Schaal

Figuur 1.22 Bereik klanten

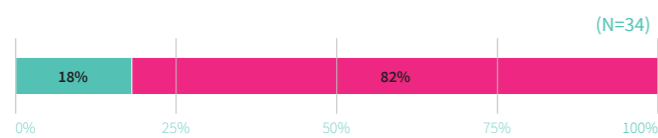
Openheid netwerk

82% van de bedrijven geeft aan naar buiten gericht te zijn en te zoeken naar verbinding en samenwerking (figuur 1.24). Voor een zestal bedrijven gaat dit niet op, omdat zij aangeven de focus te leggen op eigen werkzaamheden of omdat ze zich in een dusdanig specifieke markt begeven dat openstelling naar buiten niet nodig is.

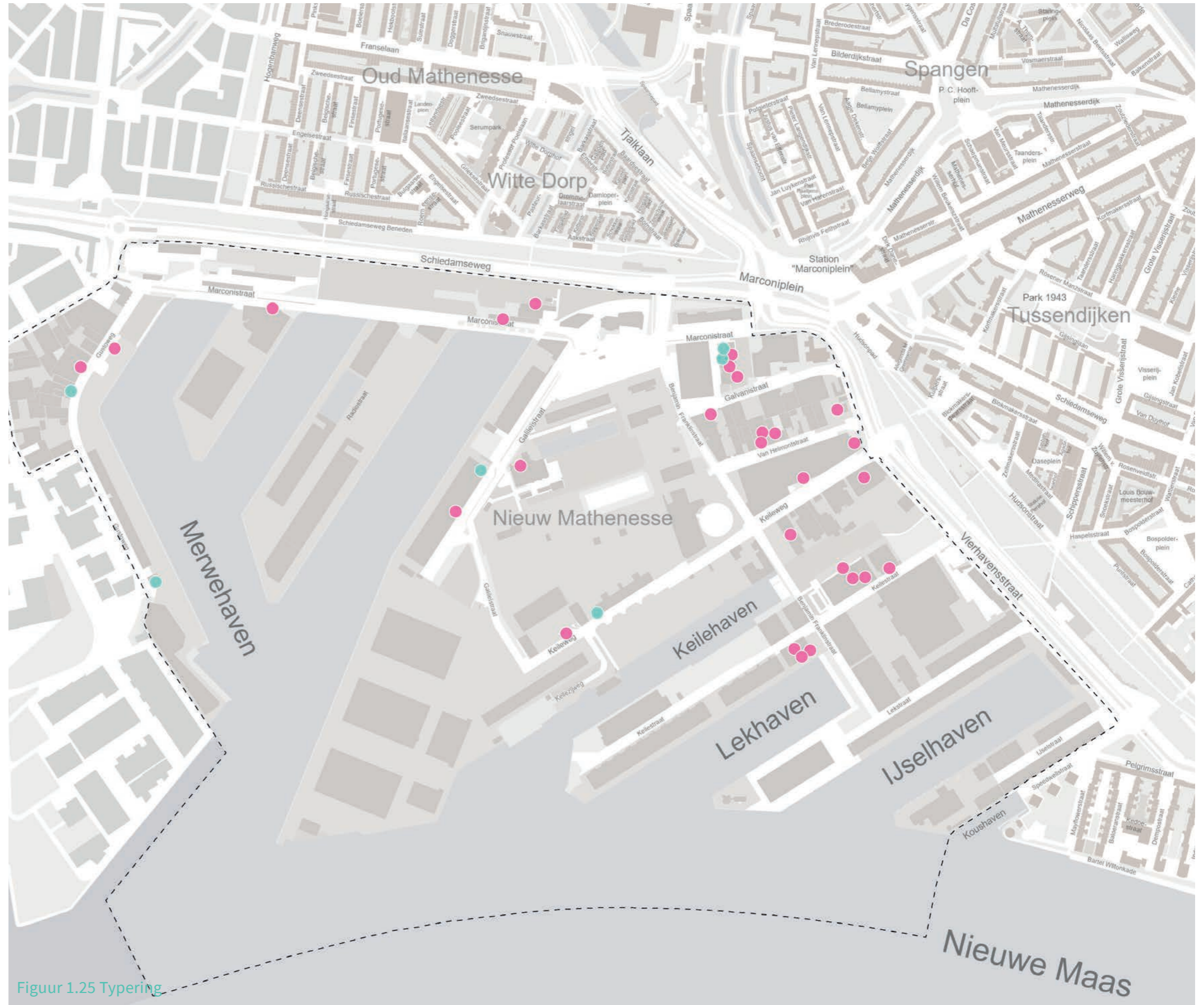
“Er is een flinke behoefte aan netwerken. Dat is heel vaak tijdelijk, mensen hebben bekendheid nodig en samenwerkingen en op een gegeven moment als het goed loopt dan zien we dat ze wat minder actief worden. Dat is denk ik logisch”.

Respondent M4H

Figuur 1.24 Openheid

- Meer naar binnen gericht
- Meer naar buiten gericht

Figuur 1.25 Typering

Motivatie vestiging

Zoals voorafgaand beschreven blijkt dat veel partijen uit het gebied zich niet specifiek richten op de lokale markt. Dat betekent niet dat ze geen binding willen opzoeken met de lokale omgeving. In het vervolg wordt verkend op welke wijze ze al dan niet verbonden zijn. Beginnend met de motivatie van bedrijven om zich in het gebied te vestigen. De volgende punten worden daarbij het meest genoemd:

- Betaalbare ruimte;
- Strategische locatie met beschikking over een pand, kade, loods;
- Het inspirerende en rauwe/Rotterdamse karakter van het gebied;
- Goed bereikbaar: zowel via snelweg als met openbaar vervoer en niet ver van het centrum.

Maar ook het innovatieve karakter van het gebied wordt een aantal keer aangestipt:

“Het is een innovatierijk gebied met veel nieuwe makers en daar willen we ons graag tussen bevinden”.

Respondent M4H

“Hier vestigen zich vooral bedrijven die op een manier bezig zijn met een andere toekomst, het is rauw het is anders dan andere gebieden en met mensen die daardoor aangetrokken worden.”

Respondent M4H

“We hebben echt strategisch gekozen met oog op imago: we moeten naar Rotterdam. Dan ga je kijken waar ga je zitten? Voor ons was de doorslag het pand.”

Respondent M4H

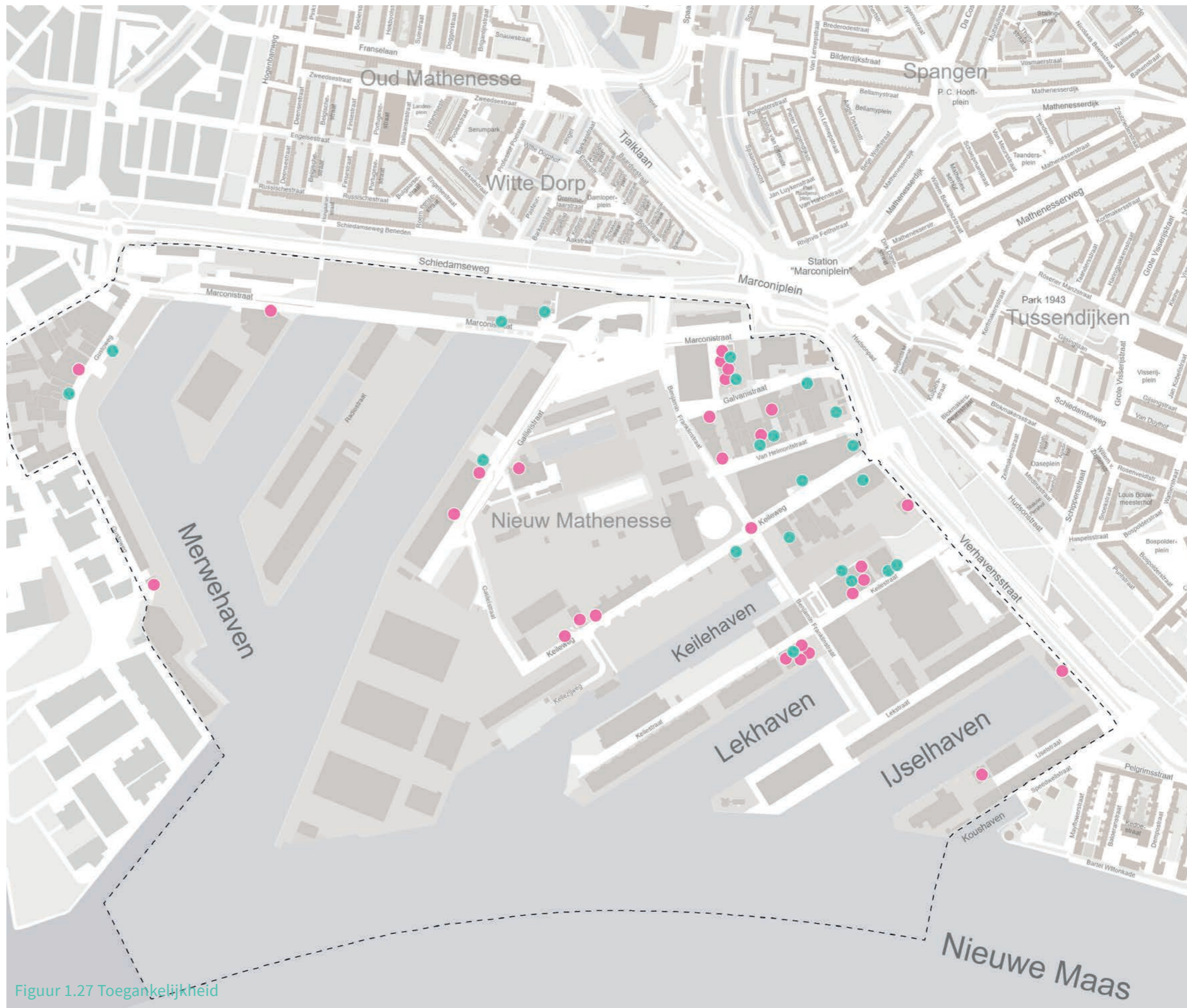
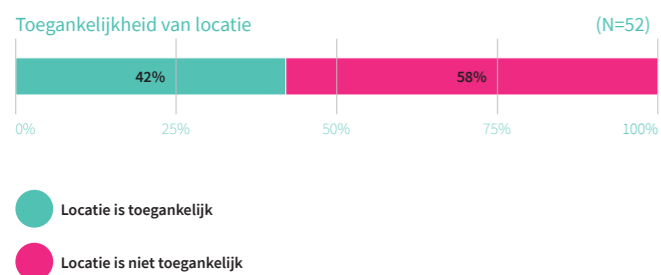
foto: Veldacademie

Fysieke aanwezigheid

Betaalbare ruimte wordt door veel bedrijven genoemd als reden van vestiging in M4H. De bedrijfsruimte komt ook naar voren wanneer bedrijven gevraagd wordt naar hun belangrijkste fysieke hulpbronnen. 29 bedrijven noemen een pand als hulpbron, nog eens tien bedrijven noemen ruimte in een pand. Het grote aantal bedrijven/initiatieven met eigen pand maakt dat deze waarschijnlijk ook zichtbaar aanwezig zijn in het gebied. Volgend op de bedrijfsruimte worden materialen voor productie (14x), een werkplaats (9x), gereedschap (5x) en productiemiddelen (4x) genoemd waarmee opnieuw duidelijk wordt dat een aanzienlijk deel van de bedrijven zich bezighoudt met “maken”. Slechts vier bedrijven noemen een tuin of groenvoorziening als fysieke hulpbron, veel van de bedrijven in het gebied zijn dus vooral binnen panden actief. Dit roept de vraag op in hoeverre bedrijven ook beschikken over publieke (buiten) ruimte.

43% van de bedrijven/initiatieven (figuur 1.26) geeft aan in enige mate publiek toegankelijk te zijn. Dit betreft vooral, maar niet uitsluitend, partijen die actief zijn in de cultuur, recreatie en horeca.

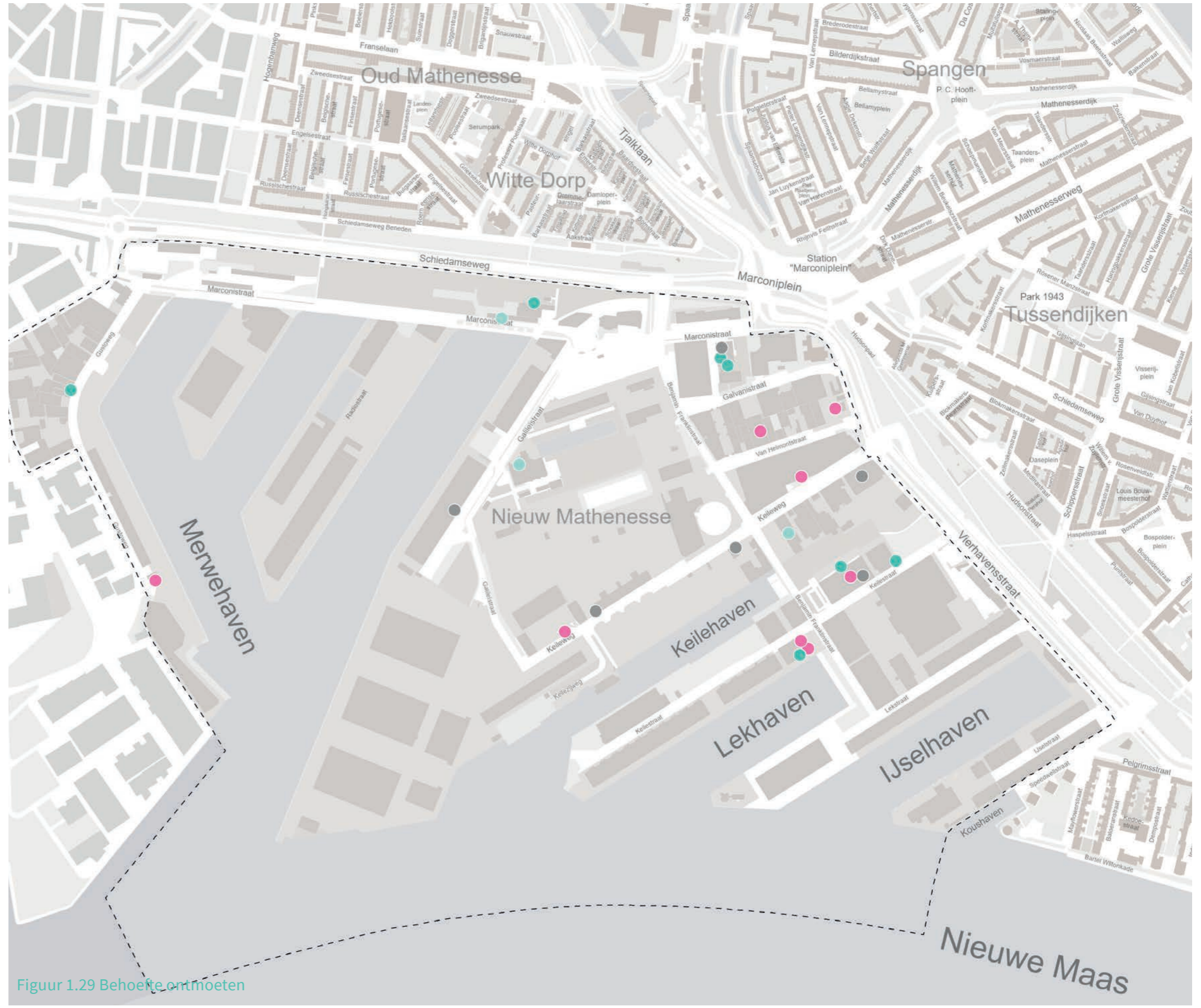
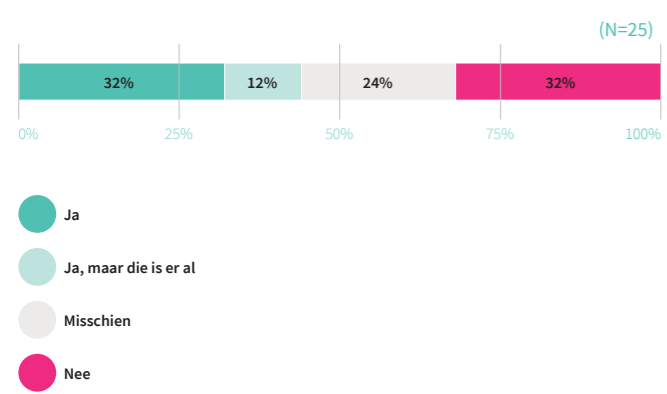
Figuur 1.26 Toegankelijkheid van locatie

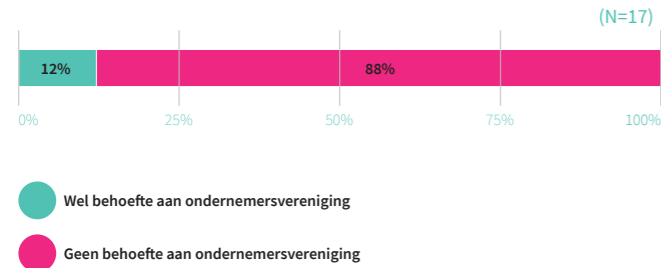
Figuur 1.27 Toegankelijkheid

In het gebied zijn diverse evenementenlocaties en is een grote hoeveelheid vergader- en expositieruimten beschikbaar. Lang niet iedereen lijkt zich hiervan bewust, 44% van de bedrijven geeft aan behoefte te hebben aan een plek voor tentoonstellen, ontmoeten en bespreken en daarvan beseft slechts een kwart dat die plekken er al zijn (figuur 1.28). Gevraagd naar de woonplaats van hun bezoekers weten acht bedrijven/initiatieven met zekerheid te zeggen dat hun bezoekers (deels) uit omliggende wijken komen, twee plekken ontvangen ook internationale gasten. De bezoekersaantallen zijn evenement- en plekafhankelijk en lopen uiteen van 10 per week tot 10.000 per week.

Figuur 1.28 Behoeftte aan plek voor ontmoeten, bespreken, tentoonstellen

Figuur 1.30 Behoeftte aan ondernemersvereniging

Ondernemersvereniging en communicatie

In het gebied is een ondernemersvereniging, maar volgens de respondenten is deze momenteel niet actief. Doel van deze vereniging is om elkaar te leren kennen, kennis uit te wisselen en kansen voor samenwerking en dienstenafname te verkennen. De animo voor deze ondernemersvereniging is beperkt, slechts 12% van de bedrijven/initiatieven geeft aan hier behoefte aan te hebben (figuur 1.30). Het gebied lijkt te groot en te divers om een gebiedsbrede ondernemersvereniging te laten slagen. Op kleinere schaal worden er wel pogingen gedaan om samen op te trekken, zoals door het Keilecollectief, dat bestaat uit bedrijven werkzaam in de architectuur en stedenbouw en gevestigd in het Keilepand.

De beperkte interesse in een ondernemersvereniging maakt dat bedrijven op een andere manier op de hoogte moeten worden gebracht van de ontwikkelingen in het gebied. Onder meer het platform Inside voorziet hierin. Inside is een door Programmabureau M4H opgerichte online omgeving waar bedrijven en onderwijsinstellingen elkaar kunnen vinden voor samenwerking. Gevraagd naar de wijze waarop zij zich informeren wordt Inside echter door slechts drie bedrijven genoemd. Andere bronnen van informatie zijn: persoonlijke contacten (12x), nieuwsbrief (10x), Facebook (6x), LinkedIn (4x), nieuwsberichten op M4H-website (4x), Instagram (3x), en omdat presentaties over de plannen op eigen locatie worden gegeven (1x).

“Volgens mij is er wel behoefte aan maar is het zoeken naar welke vorm, een ondernemersvereniging is ouderwets.”

Respondent M4H

“Formeel is de ondernemersvereniging er nog maar in de zomer is besloten ermee te stoppen. Er is concurrentie vanuit het Havenbedrijf. Het is moeilijk om dat naast elkaar te laten bestaan.”

Respondent M4H

“M4H is zo groot, het gebied naar Schiedam toe daar heb ik weinig gevoel bij, het is ver weg, wij zijn net als bewoners vooral met het gebied rond onze eigen voordeur bezig.”

Respondent M4H

“We staan op Inside, ik zie geen extra meerwaarde van een ondernemersvereniging, borrels en activiteiten om netwerk te versterken zijn voor ons wel nuttig.”

Respondent M4H

foto: Stichting Wijkcollectie

Lokale samenwerking

De netwerkkaart (figuur 1.31), ook te vinden op <https://tinyurl.com/netwerkM4H> is te zien welke bedrijven binnen het gebied met elkaar samenwerken en wat partners zijn buiten de grenzen van M4H. Voorbeelden van samenwerkingen zijn er in de vorm van culturele evenementen die gezamenlijk georganiseerd worden of in de vorm van afname van producten: bier van Kaapse brouwers wat geschonken wordt bij de lokale sporthal of koffie van Santas die op kantoor gedronken wordt. Met oog op een verbonden gebied is een positieve observatie dat 70% van de bedrijven aangeeft dat ze voor toekomstige samenwerkingen zoeken naar andere bedrijven in M4H en omliggende wijken.

Beeld omliggende wijken

Het beeld van de omliggende wijken is bij een aanzienlijk deel van de bedrijven zeer beperkt. Omdat het voor hen irrelevant is voor hun werkzaamheden, ze opereren op internationale schaal, en omdat de respondenten zelf niet in het gebied wonen. De connotatie die zij hebben bij het omliggend gebied is vaak eerder negatief: armoede, sociale problematiek en rommelig zijn termen die naar voren komen. Ook divers en multicultureel zijn labels die met de wijken geassocieerd worden.

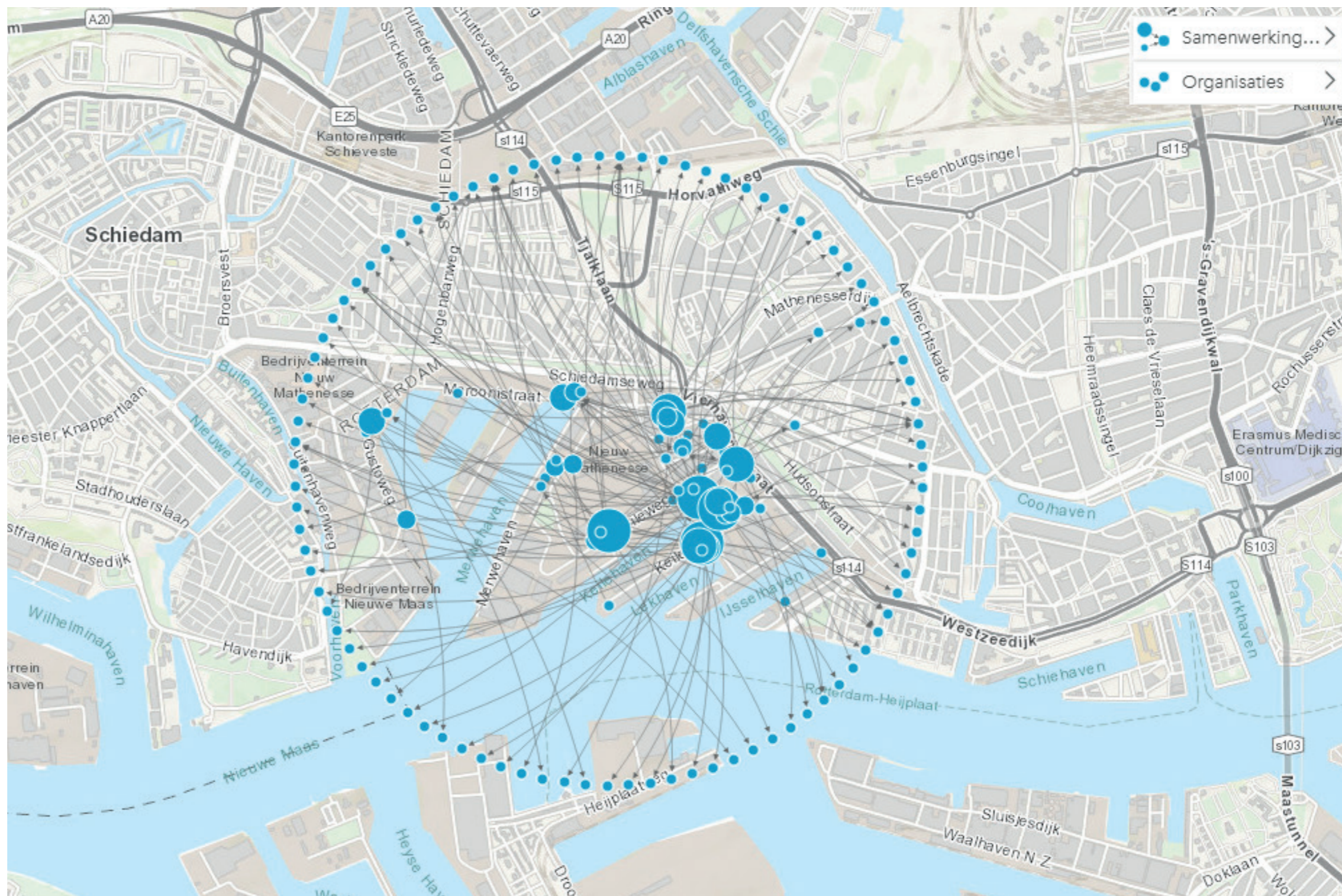
“Mijn beeld van de omliggende wijken is door media: armoede en stenig en met een afstand tot de arbeidsmarkt. Volgens mij zitten er ook veel slimme jonge mensen, maar daar hoor je nooit wat over.”

.....
Respondent M4H

Respondenten die beter bekend zijn met de omliggende gebieden omschrijven deze juist vaak als kansrijk en ‘wijken met potentie’. Bovendien zien ze dat de wijken verbeteren in de laatste jaren. Desondanks blijft de aansluiting tussen deze wijken en M4H beperkt omdat er sprake zou zijn van barrières, zowel fysiek als cultureel.

“Er ligt een dijk van een dakpark, daardoor hebben we een soort Chinese Muur tussen ons in.”

.....
Respondent M4H

Figuur 1.31 Indicatie netwerkkaart M4H

“Er is een grote afstand tot M4H en andersom, er heerst een compleet andere cultuur en het Dakpark werkt als Berlijnse Muur. De illusie van inclusiviteit hebben we niet, we hebben een leuke plek en iedereen is welkom. Maar ik ga bijvoorbeeld ook niet naar een salsa-avond. Je doet toch wat bij je past.”

.....
Respondent M4H

Het Dakpark als muur is niet het probleem, dat is een cliché. De winkels worden ook goed bezocht. M4H is redelijk toegankelijk, daar ligt het niet aan. Maar er is wel een grote culturele barrière tussen de wijken en M4H, 90% van bewoners zal niet weten wie Joep van Lieshout is en kijkt ook met verbazing naar de Bospoldervos.”

.....
Respondent M4H

Lokale inzet

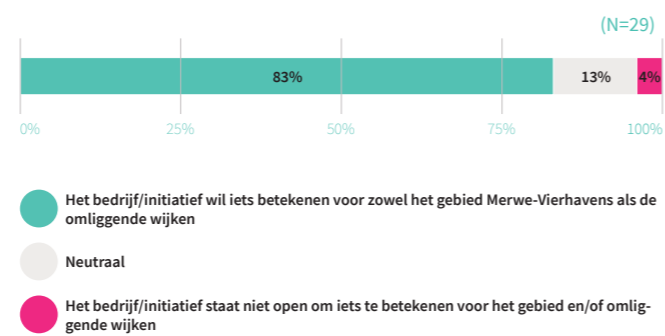
Zoals eerder beschreven zijn lang niet alle bedrijven en initiatieven bekend met het omliggend gebied of zien ze barrières om de verbinding te zoeken. Dat neemt niet weg dat de bereidheid om lokaal iets bij te dragen groot is, 83% van de respondenten geeft aan iets te willen betekenen voor zowel M4H als omliggende wijken (figuur 1.32). Bedrijven die dat op dit moment ook al doen of proberen te doen, doen dit door middel van de volgende activiteiten:

- Gebruik maken van lokale partners voor catering;
- Ontvangen van scholen uit de buurt voor activiteiten met kinderen;
- Werkgelegenheid bieden voor lokale werkzoekenden;
- Inpandige productiemiddelen beschikbaar stellen voor mensen uit het gebied;
- Aanbieden van werkplekken voor lokale ondernemers;
- Inpandig sociaal en cultureel programma;
- Kunstroutes door omliggende wijken.

foto: Stichting Wijkcollectie

Figuur 1.32 Lokale inzet

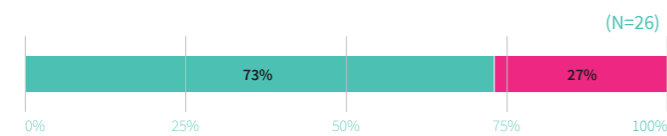

Onderwijs

Samenwerking onderwijs

Diverse bedrijven in het gebied (74%) blijken samen te werken met onderwijsinstellingen (figuur 1.33). Daarbij worden Hogeschool Rotterdam (7x), Erasmus Universiteit (4x), Albada College (4x), TU Delft (4x), HMC MBO Vakschool (2x), Techniek College Rotterdam (2x) TU Eindhoven (2x), Zadkine (2x), CVO Accent (1x), EuroCollege Hogeschool (1x), Hogeschool Den Haag (1x), Hogeschool Inholland (1x), Hogeschool Keulen (1x), HZ Vlissingen (1x), Innovam (1x), Kunstacademie (1x) en de Rotterdamse Academie van Bouwkunst (1x) specifiek benoemd. Zoals te zien is betreft dit onderwijsinstellingen met allerlei studierichtingen en locaties in het land en met verschillende opleidingsniveaus, waarbij HBO en WO-instellingen sterker vertegenwoordigd zijn.

Figuur 1.33 Samenwerking met onderwijsinstelling

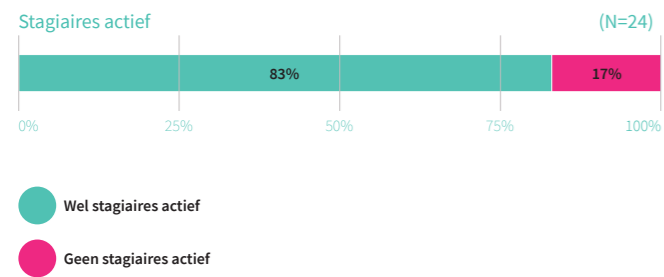

- Wel samenwerking met onderwijsinstelling
- Geen samenwerking met onderwijsinstelling

Figuur 1.34 Samenwerking onderwijs

Figuur 1.35 Stagiaires actief

Figuur 1.36 Prijzen/awards ontvangen

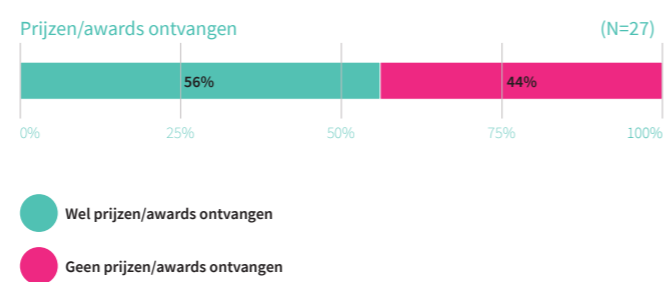

foto: Stichting Wijkcollectie

Stageplaatsen

Een van de meest voorkomende uitingsvormen van een samenwerking tussen onderwijs en bedrijf zijn stagiaires. Bij de grote meerderheid (83%) van de bedrijven in M4H zijn er momenteel stagiaires actief (figuur 1.35). Op twee na gaat het hier om dezelfde bedrijven die ook aangegeven structureel samen te werken met onderwijsinstellingen. De meeste bedrijven hebben plek voor 2-4 stagiaires, de grootste uitschieter is een bedrijf met maar liefst 35 stageplekken per jaar. Stagiaires komen ongeveer even vaak (44%) van de grote onderwijsinstellingen uit de buurt (TU Delft, Erasmus Universiteit en Hogeschool Rotterdam) als van andere onderwijsinstellingen in Nederland (50%), één bedrijf heeft vooral stagiaires van een buitenlandse onderwijsinstelling.

Innovatie

Inzet en Awards

Doel is om in M4H een innovatieklimaat te creëren. Daarom is bedrijven gevraagd in welke mate ze investeren in (en verdienen aan) innovatie. Slechts tien bedrijven hebben hierover een uitspraak gedaan. Vier bedrijven besteden meer dan 70% van hun inzet aan innovatie waaronder twee bedrijven die zich hier zelfs volledig op richten. Aanvullend is ook gevraagd of bedrijven prijzen of awards hebben gekregen (figuur 1.36). Hierop hebben 26 bedrijven geantwoord waarvan 56% een prijs gewonnen heeft. Voorbeelden die genoemd zijn, zijn de 'Maritime Innovation Award', 'Most Innovative Business' en de 'Aardig Onderweg Award'. Hoewel deze indicaties veelbelovend zijn is de beschikbare informatie over innovatie binnen deze inventarisatie te beperkt om onderbouwde uitspraken te kunnen doen over het innovatiemilieu.

WELL DONE IS BETTER THAN WELL SAID

De Wijkcollectie van Merwe-VierHavens inspireert en verbindt met verhalen uit het Rotterdam van nu.

Overzicht Wijkcollectie M4H per 21-06-2021

nr. 0001 Buurman Rotterdam
nr. 0002 Voedseltuin Rotterdam
nr. 0003 Coos Ontwerpt
nr. 0004 Floating Farm
nr. 0005 Marlon Pichel
nr. 0006 CDS electronics
nr. 0007 Stadshaven Brouwerij Rotterdam
nr. 0008 Spark design & innovation
nr. 0009 Steurgebouw
nr. 0010 Bedrijfsschool Stedin
nr. 0011 Keilepand
nr. 0012 Wijkwerk Coöperatie
nr. 0013 Labhotel
nr. 0014 Groencollect
nr. 0015 AVL Mundo

Aantrekkelijk

De ondernemers die deelnemen aan de Wijkcollectie vertellen dat Merwe-VierHavens (hierna M4H genoemd) een aantrekkelijke vestigingslocatie is. Alexander Bruuring van de hypermoderne craftbrouwerij Stadshaven Brouwerij die binnenkort de deuren opent vertelt: *“De reden dat we hier terecht zijn gekomen: ten eerste er is volop ruimte en ten tweede is het een gebied dat potentie heeft en nu helemaal wordt herontwikkeld. Van rauw havengebied tot hippe hotspot. Het is een unieke mogelijkheid om onderdeel te zijn van een stedelijk ontwikkelingsproces.”*

Die aantrekkelijke kanten van het gebied worden door meer ondernemers genoemd. Grootaandeelhouder Willem Kok van CDS electronics (sinds 1-1-2020 gevestigd aan de Galileistraat) vertelt ons: *“Al googlend stuitte ik op M4H, ik las allemaal fantastische dingen, maar toen kwam ik hier en dat was nog niet zo fantastisch. Toch,*

de plannen overtuigde me en ik vind het nu heel gaaf om aan het water in de haven te zitten. De combinatie met RDM, waar veel gebeurt op het gebied van startups en toegang tot het onderwijs, hbo én mbo, is heel mooi. Dat spreekt me erg aan. We hebben ook naar Delft gekeken. Maar dat is minder uitnodigend voor de maakindustrie, het is academischer. Als ontwikkel én productie bedrijf staan we wat dicht bij de praktijk.”

Een bedrijf dat inmiddels al wat langer is gevestigd in M4H is Spark Design. Dertien jaar geleden kwamen ze uit Ridderkerk waar ze uit hun werkruimte groeiden. Ze vonden de uitstraling van Rotterdam, de haven en de innovatieve omgeving belangrijk want dat is wat ze zijn en hun belofte aan internationale klanten. Daar past het M4H gebied goed bij vertelt een van de eigenaars: *“Op veel plaatsen hebben we rondgekeken, ook bij het RDM gebied en in het centrum. In M4H was het meteen duidelijk: ruimte, water en een pand met een verhaal.” Spark Design is gevestigd in het pand van de vertrekhal van de Oranjelijn, waar vroeger de schepen naar Canada en Zuid-Amerika vertrokken.*

Volgens een van de eigenaren van het Steurgebouw is het verschil met het RDM terrein, dat RDM een onderwijscluster is. *“Educatie staat daar centraal. Dit gebied (M4H) is bestemd voor ondernemers. Daarom ziet het er misschien niet zo gelikt uit. Ondernemers zijn vooral geïnteresseerd in hun product en niet in de gevel. Ondernemers gaan niet voor de sier. Zij willen niet dat de overheid geld rondpompt om een gebied te vermarkten, daar zit ook voor ons ondernemers een afbreukrisico in. We hebben dat zelf niet onder controle en kunnen er lastiger op inspelen.”*

foto: Stichting Wijkcollectie

Niet voor de wijken, wel voor de mensen

Ondernemers van de Wijkcollectie M4H zijn bezig met de groei en mogelijkheden van het bedrijf en zijn vaak internationale spelers. Een van de ondernemers zegt: *“Ik ben hier niet gekomen om de omliggende wijken verder te helpen, maar om mijn bedrijf verder te ontwikkelen.”*

Hij wil in eerste instantie ondernemen en als jongeren het leuk vinden wil hij ze meenemen in dat proces. Of, zoals een ander het formuleert: *“Ik ben niet hier naar toe gekomen voor de wijken, maar ik zie mogelijkheden voor wederzijds profijt.”* Deze ondernemer heeft een heel uiteenlopend personeelsbestand en wil graag personeel uit omliggende wijken werven. Omdat hij een opleidingstraject op maat heeft ontwikkeld voor nieuw personeel voor het productie en assemblage werk zijn er mogelijkheden om mensen te plaatsen die nu nog een wat grotere afstand tot de arbeidsmarkt lijken te hebben. Een in house training kan die afstand verkleinen. Hiervoor vindt hij het wel belangrijk dat de regelgeving en procedures hier omheen niet te stroperig en ingewikkeld zijn. En dat iemand deze mensen naar zijn bedrijf kan toeleiden. Veel bedrijven staan er zo in. Zij staan midden in de wereld en voelen de verantwoordelijkheid mensen mee te nemen in het ondernemersproces, mits het past in de dynamiek van hun bedrijf. Zelf zien zij snel veel mogelijkheden, vooral als op kansen wordt gewezen waar zij zelf nog niet aan hebben gedacht.

Barstensvol potentie, tomeloze energie en verregaande innovatieve ideeën

Er zijn ook kritische noten. De ontwikkelingen in het M4H gebied gaan volgens veel ondernemers langzaam of blijven lang onzichtbaar. Daarnaast zijn er ook wat pijnpunten aan te wijzen bijvoorbeeld de veiligheid en de toegankelijkheid is voor enkelen een probleem. Afgesloten wegen in verband met werkzaamheden zijn aan de orde van de dag waardoor het gebied voor

klanten en leveranciers niet makkelijk toegankelijk is. Gelukkig zien de meeste ondernemers dit als tijdelijke verstoringen en beseffen zij dat dit hoort bij een gebied in ontwikkeling.

Organisaties die nog langer in dit gebied gevestigd zijn, zijn overigens heel positief over de veranderingen van de afgelopen jaren zoals een van de werknemers van de bedrijfsschool van energieleverancier Stedin: *“Ik heb hier ook gezeten toen er een tippelzone was en de veranderingen gezien. De kilometer lange winkelstraat, dat heeft een boost gegeven. Ook voor de andere bedrijven.”*

De op het oog trage ontwikkelingen roepen bij sommigen ondernemers soms wat wrevel op. In dit gebied is een groep ondernemingen bij elkaar gebracht barstensvol potentie, tomeloze energie en verregaande innovatieve ideeën. Goed voor de stad en het werkt als een magneet voor het gebied. Met andere woorden, dit zijn mensen die wat kunnen, veel willen en plannen snel concreet maken. Zij zullen met ongebruikelijke wensen en voorstellen komen. Als hier binnen het gebied niet snel en meewerkend op gereageerd kan worden zal dit onherroepelijk leiden tot frustratie. Maar als met passende regelgeving hiervoor ruimte blijft bestaan zal dat deze ondernemingen en daarmee M4H vleugels geven.

De quote van Benjamin Franklin die door Spark Design op een van de gevels is aangebracht: *Well done is better than well said*, is een mooie leidraad voor de ontwikkeling van dit gebied. Deze ondernemers zijn denkers en doeners tegelijkertijd die niet gaan voor mooie woorden maar voor slimme Rotterdamse daden. Rotterdamse daden.

Nicole van Dijk, Stichting Wijkcollectie

VERHALENCAFÉS EN WANDELINGEN M4H

In samenwerking met Stichting Wijkcollectie zijn er afgelopen jaar vier verhalencafés en -wandelingen georganiseerd. Sprekers uit M4H deelden verhalen over hun betrokkenheid bij het gebied en gaven daarmee inzicht in bestaande en potentiële verbindingen met omliggende wijken. De activiteiten droegen tegelijkertijd bij aan lokale netwerkvorming.

VerhalenCafé 24 september 2020

Locatie Dakpark restaurant en digitaal
Sprekers Programmabureau M4H, Buurman, Coos Ontwerpt uit Keilewerf, Floating Farm, Voedseltuin, Pop-up store Yess (BoTu), muziek van Marlon Pichel (Velvet Moon Studios)

Het eerste Verhalencafé vindt plaats in het Dakpark restaurant, gelegen bovenop het Dakpark. Een plek die vaak als barrière gezien wordt tussen M4H en de daarnaast gelegen wijken maar waarvoor nu juist gekozen is om verbinding tussen de mensen van de Wijkcollectie BoTu en de Wijkcollectie M4H te stimuleren. In het Verhalencafé zijn verhalen uit zowel M4H als BoTu verteld. De verhalen gaan in op de relatie tussen BoTu en M4H, bijvoorbeeld Buurman vertelt dat het vooral een toegankelijke plek wil zijn voor mensen uit de buurt, vandaar de naam Buurman. Lokaal waarde benutten en (her)gebruik zijn uitgangspunten van het bedrijf, dat geldt

zowel voor materialen als voor mensen. Vaste klanten uit omliggende wijken stappen regelmatig binnen om te kijken of er een mooi stuk hout is voor verbouwing van een winkelpand of woning. Floating Farm blijkt populair bij bewoners uit omliggende wijken, twee vaste klanten uit BoTu vertellen dat ze er graag komen om rauwe melk te kopen zodat ze zelf kaas kunnen maken. De ondernemer achter Coos Ontwerpt woont in BoTu en fietst elke dag naar haar studio in de Keilewerf 2. Daarvoor moet ze over het Dakpark heen en de Vierhavenstraat oversteken. Om daar te komen overtreedt ze tien verkeersregels.

Observatie

De meeste bezoekers zijn werkzaam in M4H. De initiatieven uit M4H zijn veelal bekend bij het publiek, Yess-pop up store uit BoTu is daarentegen niet zo bekend. Er is weinig onderlinge interactie in het publiek, wat mogelijk beïnvloed wordt door het verplicht 1,5 meter afstand behouden, de tafelopstelling en hybride vorm van fysieke/digitale presentatie.

foto's: Stichting Wijkcollectie

Verhalencafé 1 april 2021

Locatie digitaal
Sprekers CDS electronics, Stedin bedrijfsschool, Stadshaven Brouwerij, Steurgebouw, muziek van Marlon Pichel (Velvet Moon Studios), spoken word van Miguel dos Santos en Rob Noordhoek vertelt over de geschiedenis van M4H

Het tweede Verhalencafé vindt online plaats. Alle sprekers, behalve Rob Noordhoek, werken voor een bedrijf of ontwikkelen een bedrijfsverzamelgebouw in M4H. Twee van de vier zijn recent in het gebied gevestigd. De marketing manager van Stadshaven Brouwerij vertelt over de komst van de brouwerij in M4H en de verbindingen om lokaal met reststromen om te gaan. Stedin geeft een kijkje in de keuken van hun locatie door middel van een vooraf opgenomen video. Van CDS vertellen de directeur en een stagiair over de activiteiten, personeelsbestand en interne opleidingsplekken. En de directeur van het Steurgebouw vertelt over zijn visie voor het pand en de huurders daarin.

Observatie

Nadat de verhalen zijn verteld gaan sprekers en luisteraars met elkaar in gesprek in break-outs rooms. Dit zorgt ervoor dat er live nieuwe verbindingen ontstaan, maar ook dat deelnemers ontdekken dat ze onbewust al verbonden waren. Een kleine selectie van de naar voren gekomen verbindingen: Marlon zet zich in voor talentontwikkeling door middel van muziekcoaching, Saida die werkt in BoTu voor Team Toekomst gaat kijken of zij deelnemers voor hem kan vinden. Marlon en Miguel willen de vrijdagavond invullen met live-acts in de Stadshavenbrouwerij, waar positief op gereageerd wordt door die partij. Er ontstaat ook het idee om regelmatig een podium van de brouwerij beschikbaar te stellen voor de jongeren die onder begeleiding van Marlon muziek maken. CDS electronics blijkt de chips te maken die Stedin veelvuldig gebruikt. Stadshavenbrouwerij wil personeel aantrekken uit omliggende wijken voor ondersteuning bij het brouwproces. Daarom worden contacten uitgewisseld met de jobcoach uit Bospolder-Tussendijken om de vacatures in de wijk te verspreiden.

foto's: Stichting Wijkcollectie

Verhalenwandeling 26 mei 2021

Locatie route door M4H
Sprekers Voedseltuin, Buurman, Keilepand, Paula Zwitter uit Keilewerf, Stadshaven Brouwerij, muziek van Sara Burger, Rob Noordhoek vertelt over de geschiedenis van M4H

De eerste Verhalenwandeling in M4H. De wandeling start in groepjes van vier mensen bij de Voedseltuin. De activiteit brengt 50 bezoekers op de been. Er lopen spontaan ook nog een aantal vrijwilligers uit de Voedseltuin mee. De ondernemers vertellen in of bij hun eigen pand het verhaal en daarmee krijgen bezoekers een kijkje achter de deuren. Al wandelend leren deelnemers het gebied kennen en komen zij op plekken die ze niet eerder kenden.

Observatie

Er gebeurt veel tijdens deze wandeling. Er zijn deelnemers die ook aan andere Verhalenwandelingen (in BoTu) hebben meegedaan en ze brengen nu andere

mensen mee om kennis te maken met dit concept. Wandelaars die gekoppeld zijn tijdens de wandeling in BoTu aan een wildvreemde, komen nu samen de wandeling doen in M4H. Daarnaast is veel uitwisseling tussen de verschillende verhalenvertellers (ondernemers) en bezoekers. Kennis en contacten worden aan het einde van de wandeling uitgewisseld. Stadshavenbrouwerij werft tijdens de wandeling nieuwe gidsen. Sprekers hebben elkaar in deze Verhalenwandeling niet ontmoet en geen onderling contact uitgewisseld.

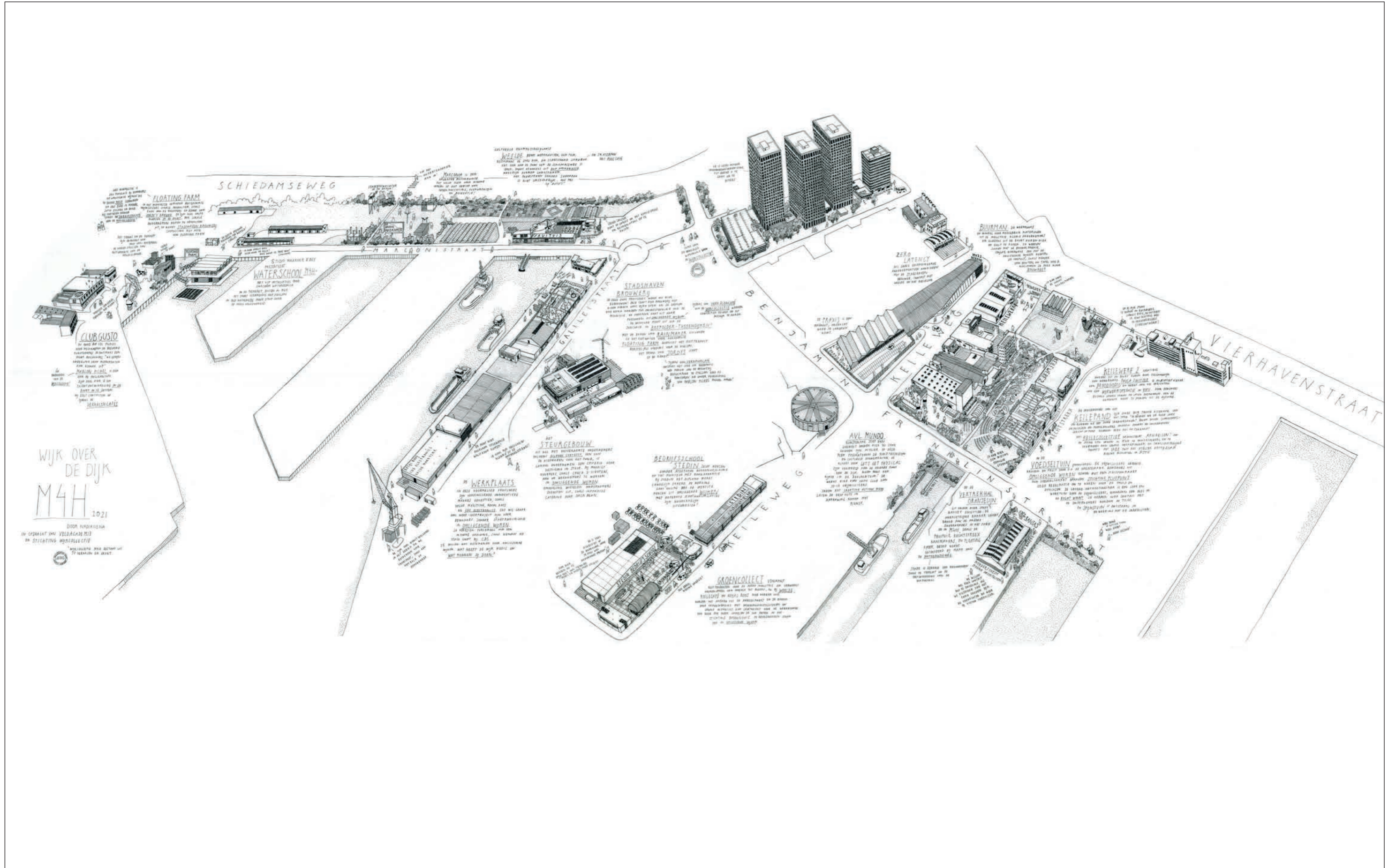
Verhalenwandeling 23 juni 2021

Locatie diverse stops in M4H
Sprekers Labhotel, AVL Mundo, Groencollect, Spark Design, muziek van Marlon Pichel (Velvet Moon Studios) en Rob Noordhoek vertelt over de geschiedenis van M4H

De tweede Verhalenwandeling in M4H, met zo'n 60 deelnemers. Groepjes van maximaal 9 personen (op afstand) verzamelen in de hal van Rotterdam Science Tower. Daar krijgen ze eerst een introductie te horen over de Wijkcollectie M4H, waarna ze omhoog de toren in gaan en starten met de wandeling. Diverse ondernemers vertellen hun verhaal en verwelkomen bezoekers op hun werkplek. Bij de laatste stop wordt wandelaars de mogelijkheid geboden om met een borrel in de hand andere wandelaars te leren kennen en om te reflecteren op de verhalen die zij gehoord hebben.

Observatie

ntb

M4H wijk over de dijk

KANSEN EN BEDREIGINGEN

Figuur 2.1 Niet-werkende beroepsbevolking omliggende wijken

	% niet-werkende beroepsbevolking
Bospolder	20%
Tussendijken	20%
Spangen	17%
Oud-Mathenesse/Witte-Dorp	13%
Schiemond	14%
Rotterdam	13%

Bron: OBI, 2020

Figuur 2.2 Opleidingsniveau omliggende wijken I

	Laagopgeleid (zonder startkwalificatie)	Middelbaar opgeleid (havo, vwo, mbo)	Hoogopgeleid (hbo, wo)
Bospolder	43%	40%	17%
Tussendijken	45%	33%	22%
Spangen	43%	37%	20%
Oud-Mathenesse	40%	41%	19%
Witte-Dorp	53%	33%	14%
Schiemond	32%	31%	37%
Rotterdam	32%	38%	30%

Bron: OBI, september 2020 (cijfers over 2019)

Figuur 2.3 Opleidingsniveau omliggende wijken II

	Laagopgeleid (zonder startkwalificatie)	Middelbaar opgeleid (havo, vwo, mbo)	Hoogopgeleid (hbo, wo)
Schiedam-Oost	40%	43%	17%
Schiedam-Zuid	47%	41%	12%
Schiedam	37%	42%	20%

Bron: OBI, 2017

Werkgelegenheid

Centraal in deze monitor staat de vraag ‘Welke kansen en bedreigingen brengt de gebiedsontwikkeling van M4H voor de omliggende wijken?’. Een van de voornaamste kansen lijkt te liggen op het gebied van werkgelegenheid. Door het Programmabureau M4H is dan ook de doelstelling ‘Werkgelegenheid creëren voor de volle breedte van de Rotterdamse regio’ opgenomen in hun Visie en Strategie, en in het Ruimtelijk Raamwerk voor het gebied. Dat de gebiedsontwikkeling zorgt voor een groeiende werkgelegenheid is al zichtbaar. Het aantal werkzame personen is reeds toegenomen van 1,802 in 2014 naar 2,276 in 2018 (bron: M4H in Cijfers – Monitor 2019). Bovendien lijkt er potentie dit aantal arbeidsplaatsen verder uit te breiden, gezien de grootte van het gebied (100 hectare, bron: Port of Rotterdam) en lage dichtheid aan bebouwing. Ter illustratie, het nabijgelegen bedrijventerrein Spaanse Polder beschikt met een oppervlakte van 190 hectare over 900 bedrijven en 10,000 arbeidsplaatsen (bron: DZP). Kanttekening bij deze groeipotentie is dat men in M4H inzet op een gemengd stedelijk gebied terwijl Spaanse Polder enkel dient als bedrijventerrein met hoofdzakelijk kantoor- en industrie functies.

Kijkend naar de omliggende wijken, maar ook naar Rotterdam als geheel, is uitbreiding van de werkgelegenheid wenselijk. Zoals te zien in figuur 2.1 heeft Rotterdam 13% niet-werkende beroepsbevolking. In de wijken Bospolder en Tussendijken, direct naast M4H gelegen, is dit percentage zelfs 20%.

Redenerend vanuit kwantiteit in aanbod van arbeid lijken er dus veel kansen te liggen voor bedrijven in M4H om hun personeel te vinden in de omliggende wijken. De werkelijkheid is echter complexer. Zoals beschreven in het hoofdstuk ‘Inventarisatie’ bestaat bij slechts 12% van de bedrijven het werknemersbestand hoofdzakelijk uit bewoners van omliggende wijken. Wat volgt is een analyse van de mate waarop vraag en aanbod ook kwalitatief op elkaar aansluiten. Daarbij komen factoren naar voren die de relatie op het gebied van werkgelegenheid tussen M4H en omliggende wijken bedreigen.

Opleidingsniveau

In de inventarisatie is naar voren gekomen dat 48% van de bedrijven in M4H vooral werkt met werknemers die over een HBO/WO-opleiding beschikken. Wanneer de exacte verhouding binnen de bedrijven bevestigd wordt, blijkt het werknemersbestand zelfs voor 60% uit werknemers met HBO of WO-opleiding te bestaan. Ook bij het zoeken naar nieuw personeel geeft de meerderheid van de bedrijven aan zich te richten op werknemers met HBO/WO-niveau. Deze voorkeur voor hoogopgeleid personeel is mogelijk inherent verbonden aan de sectoren en het innovatief milieu waar de bedrijven zich in bevinden. Cijfers tonen dat de werkgelegenheid vooral groeit in de nieuwe maakindustrie, maar afneemt in de traditionele sectoren (bron: M4H in Cijfers – Monitor 2020). Daarmee komt een potentiële bedreiging voor verbinding met de omliggende wijken aangaande werkgelegenheid aan het daglicht.

Afgezet tegen het opleidingsniveau van bewoners van de omliggende wijken komt een duidelijke mismatch naar voren (figuren 2.2 en 2.3), zowel als het gaat om hoogopgeleid als laagopgeleid personeel. In de wijken rondom M4H is slechts een klein deel van de bewoners

hoogopgeleid, Witte Dorp is de wijk met het laagste percentage hoogopgeleiden (14%), wijken als Bospolder en Oud-Mathenesse scoren vergelijkbaar met 17% en 19% laagopgeleiden. Ook het Rotterdams gemiddelde komt, met 30% hoogopgeleide bewoners, lang niet in de buurt van het percentage hoogopgeleiden dat werkzaam is in M4H. De kloof tussen het werknemersbestand in M4H en de bewoners in Schiedam is zo mogelijk nog groter, daar heeft 20% van de bewoners een HBO of WO-opleiding afgerond. De wijken in de nabijheid van M4H, Schiedam-Oost en Schiedam-Zuid hebben een nog lager aantal (respectievelijk 17% en 12%).

Laagopgeleide bewoners zijn met percentages variërend van 32% tot 53% juist ruim vertegenwoordigd in de wijken maar vormen gemiddeld slechts 12% van het werknemersbestand van de geïnventariseerde bedrijven.

Figuur 2.4 Taalvaardigheid omliggende wijken

	Moeite met Nederlandse taal (gemiddelde % van moeite met lezen, schrijven, spreken)
Bospolder	26%
Tussendijken	25%
Spangen	29%
Oud-Mathenesse/Witte-Dorp	32%
Schiemond	17%
Rotterdam	16%

Bron: OBI, 2020

Taal

In de wijken rondom M4H zijn er bovengemiddeld veel bewoners die moeite hebben met de Nederlandse taal. In Oud-Mathenesse/Witte Dorp betreft dit liefst 32% van de bewoners, in Schiemond speelt dit het minst (17% van de bewoners) maar nog altijd meer dan in Rotterdam stadsbreed (16%). Een aantal bedrijven heeft bij de inventarisatie aangegeven dat beheersing van de Nederlandse taal een voorwaarde is om er te kunnen werken. Dergelijke vereisten zullen niet enkel bij bedrijven in M4H voorkomen maar vormen daar wel een grotere bedreiging gezien de context van het gebied. Investerings in verbetering van taalbeheersing van bewoners zijn wenselijk om hen betere voldoende kansen op werk in M4H te geven. In eerste instantie lijkt dit een taak voor de overheid of sociaalmaatschappelijke instellingen in de wijken. In Bospolder-Tussendijken is dit ook onderdeel van het programma Veerkrachtig BoTu 2028: “Er komt taallessen in de wijk. Bijvoorbeeld in de moskee. Verder komt er een centraal taalbureau om mensen te helpen om hun kennis over de Nederlandse taal op te schroeven.” (bron: Trouw). In aanvulling daarop liggen er echter wel kansen voor bedrijven in M4H hieraan een positieve bijdrage te leveren, bijvoorbeeld met taallessen op de werkvloer. Zo dragen ze direct bij aan mogelijke sociale vooruitgang van de omliggende wijken.

“Wij hebben internationaal heel veel klanten, maar het is ook fijn om gewoon onderling Nederlands te kunnen praten. Dat je veel dieper in gesprek kan, ook technisch. Dus dat is wel ook een strategische keuze hoor.”

.....
Respondent M4H

“Het is binnen ons bedrijf superdivers maar je moet wel Nederlands spreken.”

.....
Respondent M4H

foto: Stichting Wijkcollectie

Werving

Slechts een klein deel van de bedrijven in M4H blijkt doelgericht werknemers uit de directe omgeving te werven. Voor veel bedrijven is deze actieve benadering ook niet nodig, zij krijgen genoeg geschikte kandidaten aangeboden wanneer zij een vacature uitzetten. Anderen missen handvaten om lokaal te kunnen werven of hebben daar geen tijd voor. En weer anderen prioriteren bepaalde kwaliteiten en vaardigheden boven de woonplaats van personeel.

Het zou met oog op de gewenste verbinding wenselijk zijn als bedrijven in het gebied aangespoord worden het zoeken in de directe omgeving te prioriteren in hun werving en selectie. Tegelijkertijd ligt er een opgave voor partijen uit de omliggende wijken om hier een actieve rol in op te pakken. Initiatieven in de wijken zullen binnen hun netwerk sneller en vaker bewoners op hun radar krijgen die beschikken over bepaalde vaardigheden en op zoek zijn naar werk. Vervolgens ligt er een taak deze personen te verbinden aan de vraag van bedrijven in M4H.

In Bospolder-Tussendijken zijn er een aantal partijen die deze rol kunnen vervullen. Zo is er binnen het programma Veerkrachtig BoTu 2028 een jobcoach aangesteld die fungeert als bemiddelaar en adviseur voor mensen met een uitkering. Bewoners kunnen bij deze persoon terecht voor een gesprek of advies en vervolgens zal hij/zij proberen werkgevers en werknemers te matchen. Het netwerk van deze persoon bevindt zich op dit moment

voornamelijk in de wijken zelf en in de Spaanse Polder. Door in contact te komen met bedrijven in M4H kunnen ook de vacatures daar mogelijk ingevuld worden door bewoners van Bospolder-Tussendijken. Ook initiatief Open Badges richt zich in op mensen zonder werk. Open badges zijn mini-certificaten die bewoners van Bospolder-Tussendijken kunnen halen als ze meewerken in de wijk. Met deze ‘badges’ bouwen ze hun CV op en worden hun kansen om betaald werk te vinden vergroot. Door in contact te komen met bedrijven in M4H, en zo te achterhalen naar welke vaardigheden de bedrijven zoeken, kan dit initiatief mogelijk gericht en efficiënter bewoners begeleiden op weg naar lokaal werk.

- **De ambitie dat de gebiedsontwikkeling in M4H voor een aanzienlijke toename in werkgelegenheid voor bewoners uit de omliggende wijken zorgt lijkt op dit moment niet gerealiseerd te worden. De kwalitatieve mismatch tussen de vraag van bedrijven en het aanbod aan potentiële werknemers in omliggende wijken, met name als het gaat om opleidingsniveau maar ook als het gaat om bepaalde vaardigheden (beheersing Nederlandse taal), vormt een beperking. Bovendien lijkt er slechts in beperkte mate actieve inzet vanuit bedrijven om deze verbinding te leggen. Daarom moeten zij bewust gemaakt worden van eventueel onbenut potentieel in de wijken, iets waar buurtinitiatieven en overheid een cruciale schakelrol in kunnen spelen.**

foto: Iris van den Broek

Subnetwerken

Groote en diversiteit

Het gebied lijkt te groot en te divers om een gebiedsbrede ondernemersvereniging te laten slagen. Te grote verscheidenheid aan ondernemers werkt niet, omdat er onvoldoende potentieel is om samen te werken of zaken te doen.

Op kleinere schaal trekken bedrijven gezamenlijk op, zoals in het Keilecollectief, dat bestaat uit bedrijven werkzaam in de architectuur en stedenbouw en gevestigd in het Keilepand. De samenwerking komt bijvoorbeeld tot stand door het organiseren van debatavonden over de gebiedsontwikkeling van Merwe-Vierhavens. En in de collectieve aankoop van het Keilepand en de ontwikkeling tot een plek van ontmoeting en kennisdeling. Op een iets grotere schaal is er samenwerking tussen partijen rondom de Voedseltuin: het Keilekwartiercomité. Deze coalitie komt tot stand door gezamenlijk op te trekken m.b.t. de ontwikkeling van het gebied. Door aankoop en ontwikkeling van vastgoed behouden de bedrijven in de toekomst hun positie in M4H en geven zij samen met hun burens hier vorm aan. De

(tijds)investering is daarbij overigens zeer verschillend. Voor bewoners zijn er financiële middelen door de gemeente beschikbaar voor bewonersinitiatieven. Ondernemers die een vergelijkbare aanvraag doen krijgen geen subsidie.

- **Coalities tussen netwerken ontstaat door de inzet voor een specifieke actie, interesse of doel. De bovengenoemde voorbeelden zijn tevens geografische verbonden, waarbij plekken voor ontmoeting en nabijheid van belang zijn.**
- **Afwezigheid van een sterk verbonden lokaal netwerk in M4H belemmert mogelijk uitbreiding van het netwerk naar omliggende wijken.**
- **Op kleine schaal zijn er coalities die zich inzetten voor een gemeenschappelijk doel of interesse. Het is een kans om bestaande netwerken en collectieve acties te ondersteunen zodat het netwerk verstevigd en kan uitbreiden.**
- **Dat een deel van de ondernemers de meerwaarde van het verbinden met omliggende wijken niet ziet vormt een bedreiging.**

Binding met de buurt

Partijen die een belang in vastgoed of grondpositie hebben zijn eerder geneigd om in M4H te investeren. Ze hebben daar een belang bij en partijen die huren hebben dat niet. Huurders geven aan waarschijnlijk meer contact te zoeken met de directe omgeving als ze eigenaar van een pand zouden zijn. Gevestigde bedrijven van buiten Rotterdam ervaren mogelijk minder binding met de buurt, omdat oprichters zelf vaker buiten de stad wonen. In dit kader is het vestigen van partijen van buiten Rotterdam mogelijk een bedreiging voor omliggende wijken.

- **Een sterke mate van binding met het gebied verhoogt de kans op betrokkenheid bij de buurt. Eigenaarschap van vastgoed of een grondpositie versterkt de binding.**
- **Vestiging van bedrijven van buiten de stad vormt een bedreiging, omdat ze mogelijk minder binding hebben met de buurt.**

Clusters, imago en netwerkvorming

De clusters zoals voorgesteld in het ruimtelijk raamwerk M4H hebben elk een eigen karakteristiek. Netwerken laten zich niet begrenzen door de 'buurten' van M4H. De netwerkvorming in M4H is op kleinere schaal zoals in een bedrijfsverzamelgebouw, of tussen bedrijven van verschillende buurten, de laatste is met name gericht op zakelijke dienstverlening. Bedrijven uit hetzelfde cluster, bijvoorbeeld de creatieve makers uit de Makers Mix District, zijn in de praktijk erg verschillend, wat onderlinge samenwerking kan belemmeren. Een integrale productontwikkelaar heeft andere belangen dan een autonoom kunstenaar, terwijl beiden deel uitmaken van dezelfde bedrijfst categorie.

“Spark Design is als integrale productontwikkelaar totaal wat anders dan een autonoom kunstenaar zoals Joep van Lieshout, en ook anders dan Daan Roosegaarde. Voor het programmabureau zijn het allemaal creatievelingen.”

.....
Respondent M4H

Bedrijfsverzamelgebouwen

Het gebied kent meerdere bedrijfsverzamelgebouwen zoals het Keilepand en het Steurgebouw. Bedrijven die met elkaar in hetzelfde gebouwen huizen weten elkaar gemakkelijk te vinden. Ze nemen diensten van elkaar af. Aanwezigheid van in pandige horeca biedt kansen voor

uitwisseling door evenementen. De initiatiefnemers van bedrijfsverzamelgebouwen kiezen welke bedrijven er vestigen in het pand en zij zorgen voor een diverse mix van bedrijven die elkaar aanvullen of een gezamenlijke missie nastreven zoals werken aan een nieuwe toekomst. De panden zijn niet publiek toegankelijk, tenzij er een speciale gelegenheid is. Bedrijven staan welwillendheid tegenover het openstellen van de gemeenschappelijke ruimte door externen. Kwalitatieve verblijfsruimte in het pand is van belang voor onderling ontmoeten.

- **De gemeenschappelijke ruimte van bedrijfsverzamelgebouwen biedt mogelijkheid om uitwisseling te stimuleren.**
- **In bedrijfsverzamelgebouwen is sprake van onderlinge verbondenheid doordat diverse bedrijven elkaar aanvullen of in hun missie onderling verbonden zijn. Fysieke nabijheid en ontmoetingsruimten faciliteren de netwerken.**
- **Zittende bedrijven zouden onderdeel kunnen uitmaken van de selectieprocedure voor te vestigen bedrijven.**

Support your locals

Er zijn mogelijkheden om binnen het gebied meer business-to-business uitwisseling te organiseren. Dat gebeurt al op kleine schaal. Bedrijven ondersteunen de lokale economie actief door onderlinge afname van producten, bijvoorbeeld met de catering van Jack Bean in het Steurgebouw of het afnemen van brood van Jordy's Bakery en koffie van Santas. In dit kader is een aardige illustratie dat er het afgelopen jaar in Bospolder-Tussendijken initiatieven zijn ontstaan om buurtbewoners en ondernemers door de coronacrisis heen te helpen, onder het motto van 'support your locals'. Deze benadering biedt kansen in het gebied en ook voor omliggende wijken, met name in facilitaire dienstverlening zoals catering, print- en drukwerk, productie, bedrijfsuitjes en bedrijfskleding. Met een bewuste keuze voor onderlinge dienstenafname krijgen lokale bedrijven die deze diensten aanbieden kans te groeien. Hiermee gepaard ontstaat mogelijk nieuwe werkgelegenheid voor laagopgeleid en middelbaar personeel uit de omgeving. In sommige gevallen zal deze werkgelegenheid structureel zijn, in andere gekoppeld aan evenementen. Een partij als IABR werft voor tijdelijke ondersteunende functies zoals het ontvangen van bezoekers en kaartverkoop al actief mensen uit omliggende wijken.

- **Lokaal dienstverlening stimuleren en organiseren is een kans.**

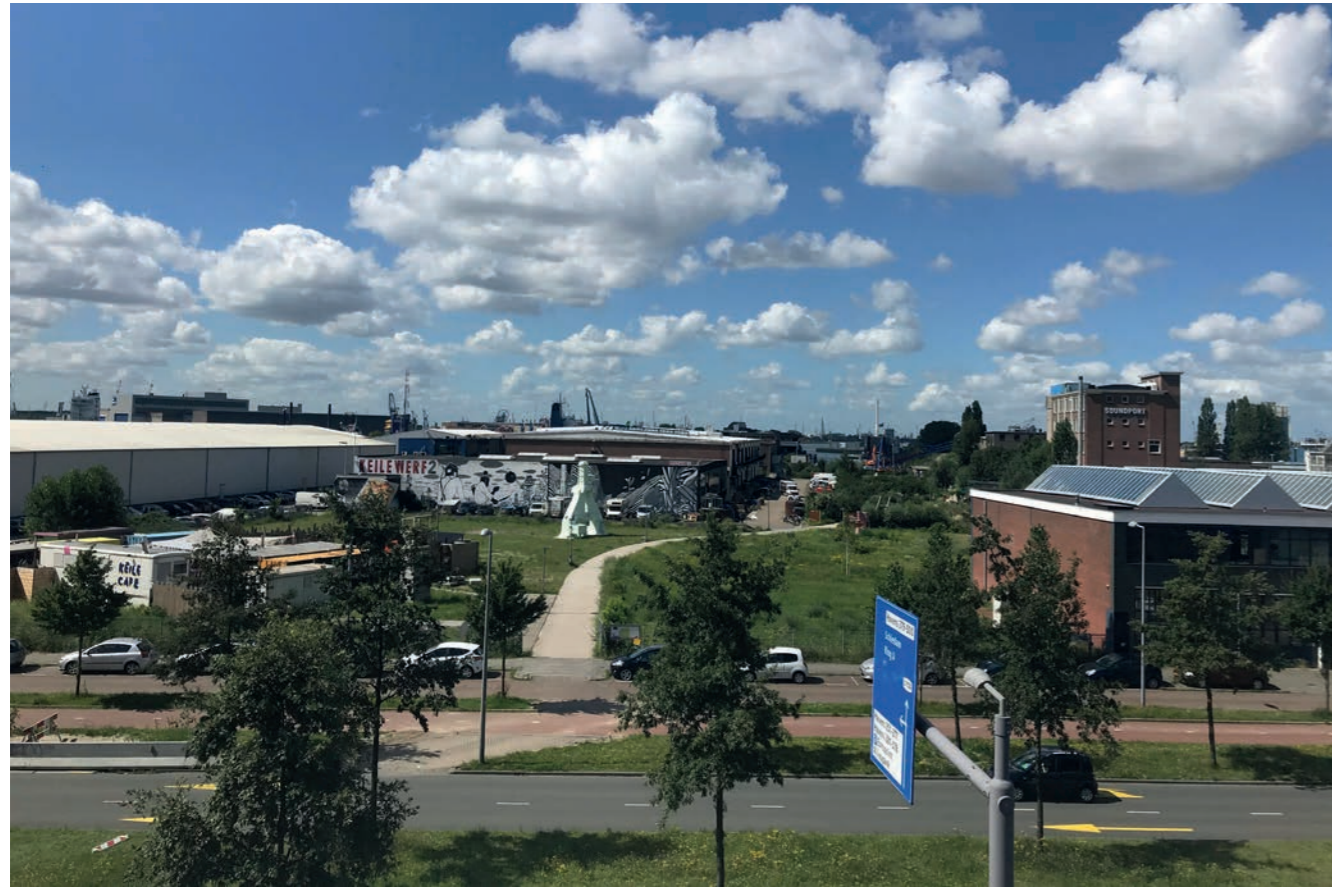

foto: Veldacademie

Uitwisseling en benutten van reststromen

Buurman maakt gebruik van afvalstromen van nabijgelegen industrie en biedt bewoners uit omliggende gebieden een plek om met deze materialen aan de slag te gaan. Zij verbinden op die manier twee netwerken met elkaar.

- **Het creëren van kansen voor M4H en omliggende wijken beperkt zich dan ook niet tot samenwerking en verbinding, maar kan ook worden gerealiseerd door actieve benutting van lokale reststromen. Het gebruiken van elkaars reststromen zorgt voor interactie en nieuwe coalities in het gebied en met omliggende wijken. Dit draagt tegelijkertijd bij aan ontwikkeling van circulaire economie.**

Publieke ontmoetingsplekken

- **Binding met het gebied kan worden versterkt door kwalitatieve publieke ruimte te faciliteren waar mensen verblijven en elkaar ontmoeten. Wanneer deze plekken publiek toegankelijk zijn, en niet voor een specifieke doelgroep, zullen de plekken ook mensen uit omliggende wijken aantrekken. Mensen hebben een bestemming nodig om het gebied in te gaan. De fysieke barrière wordt door respondenten genoemd als een belemmering.**

Kennis en innovatie

Vaardigheden toepassen in omliggende wijken

Het gebied en omliggende wijken kan goed gebruikt worden als fieldlab voor nieuwe diensten of producten, bijvoorbeeld gericht op energie en water. Het naastgelegen Bospolder is een van de stenoigste wijken van Rotterdam, het is een uitdaging om de komende jaren effecten van hittestress en wateroverlast te beperken. Bewoners zijn acties gestart om aandacht te vragen voor meer groen en veilige ontmoetings- en speelruimte voor kinderen. In Merwe-Vierhavens werken de Urbanisten samen met de Voedseltuin en de gemeente Rotterdam aan de Sponstuin. Toepassing van dergelijke experimenten in omliggende wijken biedt kans voor buurten om mee te profiteren van de kennis en vaardigheden van ondernemers in M4H. Deze wederkerigheid is ook te zien in de Internationale Architectuur Biennale Rotterdam (IABR). IABR heeft bijgedragen het binnenklimaat in de Dakparkschool te verbeteren en een klimaatbestending schoolplein te ontwerpen. Toepassing van het experiment in omliggende wijken verhoogt de leefkwaliteit, die nu achterloopt op het Rotterdams gemiddelde. Een directe toepassing kan als fase onderdeel zijn van het experiment, waarbij

toepassing ook zorgt voor het smeden van nieuwe lokale coalities tussen ondernemers en bewoners in BoTu.

- **Het lokaal testen van nieuwe diensten of producten biedt kansen voor nieuwe coalities en het verbeteren van de leefkwaliteit van omliggende wijken. In een living lab worden kennis en vaardigheden uit M4H door de buurt benut.**

Kennis- en innovatienetwerk

Een derde van de bedrijven werkt samen met onderwijsinstellingen. Daarbij worden Hogeschool Rotterdam (7x), Erasmus Universiteit (4x), Albeda College (4x), TU Delft (4x) het vaakst genoemd. Het kennis- en innovatie netwerk is dus met name gericht op de stedelijke en regionale schaal.

Vooraf in de Science Tower is de verbinding met kennis- en innovatieinstellingen sterk. Partijen in deze toren geven aan dat de activiteiten ver weg staan van de leefwereld van bewoners in omliggende wijken.

- **Het is een gemiste kans dat het kennis- en innovatienetwerk sterk regionaal georiënteerd is. Een te grote afstand belemmert praktijkgerichte opgaves voor de buurt en omliggende wijken, terwijl kennis- en onderwijsinstellingen het leveren van een maatschappelijke bijdrage hoger op de agenda hebben staan.**
- **Het regionale kennis- en innovatienetwerk is gericht op het hoger- en beroepsonderwijs. Voor koppeling van lokaal gevestigde kennisinstellingen kunnen mogelijk het primair- en secundair onderwijs worden betrokken.**

Innovatie als ecosysteem

- **M4H is te zien als toekomstig innovatief ecosysteem. Dat betekent niet dat alle bedrijven op zichzelf staand innovatief hoeven te zijn. Innovatie kan ook een innovatieve samenwerking zijn. Innovatie ontstaat in interactie tussen diverse actoren, zowel van ondernemers als kennis- en onderwijsinstellingen en maatschappelijke organisaties. Innovatieve coalities kunnen ontstaan over de grenzen van omliggende wijken heen.**

“Ik ben een grote voorstander van dat er meer recreatie komt hier ook voor de bedrijven. Dan komt er ook waarschijnlijk wel meer wonen.”

Respondent M4H

“Je moet elkaar kennen. Voor corona kon je bij elkaar op bezoek komen, dat is heel erg belangrijk. Je leert elkaar kennis door elkaar tegen te komen bij presentaties op verschillende locaties. Ik denk dat het echt werkt als er meer levendigheid in de wijk komt en meer horecazaken. Dat je ontmoetingsplekken hebt. Eerst had je hier een restaurant, Uit Eigen Stad, daar ging ik altijd met klanten heen en dat vonden ze geweldig, maar die konden niet overleven. Dat soort faciliteiten zijn wel heel belangrijk. Als dat uiteindelijk goed gaat komt ook die integratie naar de wijk toe”.

Respondent M4H

SYNTHESE

Werkgelegenheid

- M4H profileert zich als ‘Makers District’. Er zijn verschillende vormen van maken binnen de maakindustrie, waarvan een deel vooral gericht is op hoogopgeleid personeel met specifieke kennis en vaardigheden, zoals bedrijven in de sector design & engineering. Het deel van de maakindustrie dat gericht is op productie zelf biedt meer kansen voor laaggeschoolden, waarmee potentieel meer werkplekken voor bewoners uit omliggende wijken ontstaan. Als de hele keten in het gebied vertegenwoordigd is zullen er zowel baankansen zijn voor hoog- en laagopgeleiden. **Het verdient aanbeveling om een diverse samenstelling aan makers in het gebied te huisvesten om baankansen te creëren voor zowel hoog- als laagopgeleiden.**
- Naast de mismatch tussen de beroepsbevolking in omliggende wijken en het gewenste personeelsbestand van veel bedrijven in M4H blijven kansen voor verbinding die er wel zijn veelal onbenut. Een aantal factoren staan de verbinding van werkplekken in M4H en personeel uit omliggende wijken in de weg. Er is een gebrek aan zichtbaarheid van zowel geschikte kandidaten in de wijken als vacatures van bedrijven uit M4H. Er wordt geen gebruik gemaakt van het lokale netwerk in de omliggende wijken in de wervingsprocedure. **Het verdient aanbeveling om te onderzoeken of een derde partij een verbindende rol kan spelen tussen werkzoekenden in omliggende wijken en werkgevers met vacatures.**

Schaalniveau

- Bijna de helft van de bedrijven in M4H opereert op internationale schaal. Slechts een klein deel geeft aan zich hoofdzakelijk op de lokale afzetmarkt te richten. Wat opvalt is dat bedrijven met een lokale afzetmarkt eerder personeel uit omliggende wijken aantrekken en lokaal partners zoeken. Bedrijven met een internationale afzetmarkt zien minder vaak het belang in het leggen van verbinding met omliggende wijken. Dit wekt de indruk dat bedrijven geneigd zijn betreffende hun personeelsbestand, afzetmarkt, toeleveranciers en dienstverlening op hetzelfde schaalniveau te opereren. **Het verdient aanbeveling om naast internationaal georiënteerde bedrijven vestiging te stimuleren van bedrijven met een lokale afzetmarkt.**

Publieke ontmoetingsplekken

- Bedrijven in M4H zijn onderdeel van diverse netwerken en opereren op verschillende schaalniveaus. De meeste ontmoeting in het gebied vindt in pandig plaats achter gesloten deuren (bijvoorbeeld in bedrijfsverzamelgebouwen), wat zichtbaarheid en kruisbestuiving

belemmert. Openbare en kwalitatieve ontmoetingsplekken zoals de Voedseltuin zijn een cruciale schakel waar diverse netwerken van binnen en buiten de wijk elkaar kruisen.

Het verdient aanbeveling te investeren in plekken met een publieke functie, waar mogelijk gebruik makend van de specifieke karakteristieken van het gebied, zoals de ligging aan het water en het industriële karakter.

Zichtbaarheid

- Onbekend maakt onbemind. Ondernemers die omliggende wijken beter kennen hebben er een positiever beeld van dan ondernemers die het niet of nauwelijks kennen. Diverse ondernemers geven aan iets voor de omliggende wijken te willen betekenen, maar geven aan niet te weten hoe. Ook hier is het vergroten van zichtbaarheid mogelijk onderdeel van de oplossing. **Het verdient aanbeveling om de familiariteit van beide gebieden te vergroten door (fysieke) barrières te verzachten of overbruggen en de kwaliteiten van de gebieden onderling zichtbaar te maken.**

Betrokkenheid

- Ondernemers zitten vol energie en ideeën over de toekomst van het gebied. Er ligt een kans om huidige bedrijven ruimte te geven om het gebied mede te ontwikkelen. Bijvoorbeeld een grondpositie in het gebied versterkt het gevoel van eigenaarschap onder ondernemers. De verwachting is dat dit ook de betrokkenheid vergroot en daarmee de inzet voor de buurt en directe omgeving. Hiermee wordt vermeden dat bedrijven slechts passanten zijn die zich enkel voor randvoorwaarden in het gebied vestigen zoals een betaalbare huur of goede bereikbaarheid. **Het verdient aanbeveling om gebruik te maken van de kennis en expertise van ondernemers voor de ontwikkeling van het gebied en eigenaarschap te stimuleren.**

Subnetwerken

- Wanneer er binnen het gebied diverse stevige sub-netwerken zijn maakt dit het makkelijker voor partijen buiten het gebied om aansluiting te vinden. In deze situatie is er slechts één verbinding over de dijk nodig om een veelvoud aan partijen met elkaar te verbinden. Het gebied en het aanbod aan bedrijven is groot, divers en relatief onzichtbaar. Voor partijen buiten het gebied compliceert dit het zoeken naar mogelijke samenwerkingspartners. Bovendien hebben netwerken tijd en onderhoud nodig om te groeien. **Het verdient aanbeveling om continu in lokale sub-netwerkvorming te investeren om netwerken over de dijk met elkaar in verbinding te brengen.**
- M4H is een testsite waar innovatieve experimenten in de praktijk kunnen worden getest. Inzet van living labs biedt kansen om kennis toegankelijk te maken voor de omgeving en om nieuwe subnetwerken te stimuleren gebaseerd op samenwerking. Door lokaal primair en secundair onderwijs hierbij te betrekken kunnen scholieren uit omliggende wijken mee profiteren van de kennis in het gebied en hiervan leren. Ook voor hogere onderwijsinstellingen moet plek in het gebied worden gemaakt door tijdelijke en permanente locaties voor hen beschikbaar te maken. Zo kunnen zij mee-ontwikkelen en onderzoeken, kennis bijdragen en verbinden vanuit het lokale netwerk. **Het verdient aanbeveling om living labs te stimuleren waar onderwijsinstellingen, bewoners en bedrijven samenwerken en van elkaar kunnen leren.**

Bijlage I. Vragenlijst

INTERVIEWPROTOCOL MONITOR MERWE-VIERHAVENS (M4H)

SEPTEMBER 2020

Gegevens over het interview	
Naam van de interviewer(s)	
Wie wordt er geïnterviewd en wat is haar of zijn functie?	
Wat zijn de contactgegevens van de geïnterviewde? <small>Voor eventuele vervolgvragen.</small>	
Wat is de locatie van het interview?	
Wat is de datum en het tijdstip van het interview?	

Algemene informatie	
Naam van het bedrijf/initiatief	
Wie is/zijn de oprichters/initiatiefnemer(s)? <small>Welke organisatie(s) of personen zijn het bedrijf/initiatief begonnen</small>	
Jaar van oprichting	
Organisatievorm	☐ ZZP/eenmanszaak ☐ Maatschap ☐ Besloten vennootschap ☐ Vennootschap onder firma ☐ Commanditaire vennootschap ☐ Naamloos vennootschap ☐ Vereniging ☐ Stichting ☐ Coöperatie/onderlinge waarborgmaatschappij ☐ Anders, namelijk ...

Onder welke sector valt het bedrijf/initiatief? <small>Vink maximaal één sector aan</small>	Nieuwe maakindustrie ☐ Kunst ☐ Creatief ☐ Engineering ☐ Metaal & Elektra ☐ Food ☐ Life Sciences & Health ☐ Business ☐ Media & ICT Haven en logistiek ☐ Groothandel & handelsbemiddeling ☐ Vervoer over land ☐ Vervoer over water ☐ Op- en Overslag Overige bedrijvigheid ☐ Zorg en welzijn ☐ Horeca en sport ☐ Bouw- en nutsvoorziening ☐ Overige bedrijvigheid Overheid en onderwijs ☐ Openbaar bestuur en overheidsdiensten ☐ Onderwijs, training en wetenschap
Onder welk leefveld vallen de hoofdactiviteiten van het bedrijf/initiatief vooral?	☐ Wonen ☐ Werk en Inkomen ☐ Dagelijkse voorziening (bv. supermarkt, bakker, kapper) ☐ Onderwijs ☐ Gezondheid, Zorg en Ondersteuning ☐ Openbare buitenruimte ☐ Cultuur en Recreatie ☐ Lokale economie en bedrijvigheid ☐ Veiligheid

Wat zijn de hoofdactiviteiten van het bedrijf/initiatief?	
Wat zijn kernwaarden van het bedrijf/initiatief?	
E-mail Algemene contactgegevens.	
Website	
Social media kanalen Vul de link(s) naar het social media kanaal in	
Telefoon Algemene contactgegevens.	
Adres Algemene adresgegevens.	
Postcode Bv. 1234AB	
In welke buurt ligt het bedrijf/initiatief?	☐ Merwe-Vierhavens (M4H) / Nieuw-Mathenesse ☐ Schiemond ☐ Oud-Mathenesse ☐ Bospolder ☐ Tussendijken ☐ Spangen ☐ Witte dorp

Op welke locaties is het bedrijf/initiatief actief in Rotterdam?	1 2
Hebben deze locaties een publieke functie?	☐ Ja ☐ Nee
Zo ja, hoeveel bezoekers trekken de activiteiten van het bedrijf/initiatief gemiddeld per week? (Indien van toepassing)	
Zo ja, op welke doelgroep richt het bedrijf/initiatief zich vooral? (Indien van toepassing)	
Zo ja, waar wonen de bezoekers vooral? (Indien van toepassing)	☐ Merwe-Vierhaven (M4H)/Nieuw-Mathenesse ☐ Omliggende wijken o.a. Delfshaven ☐ Overige wijken in Rotterdam of Schiedam ☐ Overige Zuid-Holland ☐ Overige Nederland ☐ Internationaal ☐ Weet niet of onbekend
Welke kenmerken zijn voor het bedrijf/initiatief van belang om zich in Merwe-Vierhavens te vestigen?	

Capaciteiten en hulpbronnen

Hoeveel medewerkers zijn werkzaam op deze vestiging?	
Kunt u een inschatting maken van de verdeling van medewerkers in opleidingsniveau? in percentages	... % medewerkers heeft een wo/hbo-opleiding afgerond ... % medewerkers heeft een beroepsopleiding afgerond ... % medewerkers heeft geen afgeronde beroepsopleiding ☐ Weet niet of onbekend
Aan welk opleidingsinstituut hebben de meeste medewerkers een opleiding gevolgd?	☐ De meeste medewerkers hebben een opleiding gevolgd aan TU Delft, EUR of Hogeschool Rotterdam ☐ De meeste medewerkers een andere opleiding gevolgd in Nederland (niet TU Delft, EUR of Hogeschool Rotterdam) ☐ De meeste medewerkers hebben een opleiding gevolgd buiten Nederland

	☐ Weet niet of onbekend
Zal het aantal medewerkers naar verwachting het komende jaar toenemen?	☐ Ja ☐ Nee
Zo ja, welk opleidingsniveau zal naar verwachting worden aangetrokken?	☐ Nieuwe medewerkers met een wo/hbo-opleiding ☐ Nieuwe medewerkers met een beroepsopleiding ☐ Nieuwe medewerkers zonder afgeronde beroepsopleiding ☐ Weet niet of onbekend
Over welke specifieke capaciteiten beschikken medewerkers?	
Werkt het bedrijf/initiatief met vrijwilligers of mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt?	☐ Ja ☐ Nee
Zo ja, geef een toelichting op de bovenstaande vraag	
Waar woont het grootste deel van de medewerkers?	☐ Merwe-Vierhavens (M4H) / Nieuw-Mathenesse ☐ Omliggende wijken o.a. Delfshaven ☐ Overige wijken in Rotterdam of Schiedam ☐ Overige Zuid-Holland ☐ Overige Nederland ☐ Internationaal ☐ Weet niet of onbekend
Kunt u een inschatting maken van de verdeling van medewerkers in nationaliteit?	... % medewerkers heeft een Nederlandse nationaliteit ... % medewerkers heeft een nationaliteit van een land dat behoort tot de Europese Unie (EU), exclusief de Nederlandse nationaliteit ... % medewerkers heeft de nationaliteit van een land buiten de Europese Unie (EU) ☐ Weet niet of onbekend
Hoe divers zijn medewerkers op het gebied van etnisch/culturele achtergrond?	☐ Alle medewerkers hebben dezelfde achtergrond ☐ De meeste medewerkers hebben dezelfde achtergrond ☐ De medewerkers hebben verschillende achtergronden
Hoe is de genderverdeling op werkvloer?	☐ Alleen vrouwen ☐ Alleen mannen ☐ Overwegend vrouwen ☐ Overwegend mannen ☐ Gevarieerd

Hoe divers zijn medewerkers samengesteld op het gebied van leeftijd?	☐ Overwegend 65+ ☐ Overwegend 44 - 64 ☐ Overwegend 25 – 44 jaar ☐ Overwegend jongeren 14 – 24 jaar ☐ Gevarieerd
Wordt er actief ingezet op het aantrekken van medewerkers uit de fysieke omgeving?	☐ Ja ☐ Nee
Geef een toelichting op de bovenstaande vraag. Waarom wel of niet?	
Welk beeld heeft u van de omliggende wijken?	
Welke rol neemt het bedrijf/initiatief in met betrekking tot het gebied en de omliggende wijken?	
In hoeverre staat het bedrijf/initiatief open om iets te betekenen voor het gebied Merwe-Vierhavens en/of omliggende wijken?	☐ Het bedrijf/initiatief wil iets betekenen voor zowel het gebied Merwe-Vierhavens als de omliggende wijken ☐ Het bedrijf/initiatief wil alleen iets betekenen voor het gebied Merwe-Vierhavens ☐ Het bedrijf/initiatief wil alleen iets betekenen voor omliggende wijken ☐ Neutraal ☐ Het bedrijf/initiatief staat niet open om iets te betekenen voor het gebied en/of omliggende wijken ☐ Weet niet of onbekend
Wat zijn de fysieke hulpbronnen van het bedrijf/initiatief?	☐ Pand/gebouw ☐ Ruimte in een pand ☐ Ligging ☐ Keuken ☐ Tuin/groenvoorziening ☐ Werkplaats ☐ Gereedschap ☐ Materialen ☐ Kunst ☐ Anders, namelijk

Netwerken

Op welke schaal is het bedrijf/initiatief actief?	☐ Straat ☐ Buurt ☐ Wijk ☐ Stad
---	---

	☐ Regionaal ☐ Landelijk ☐ Internationaal
Hoe communiceert het bedrijf/initiatief met de omgeving?	☐ Nieuwsbrief ☐ Nieuwsberichten op website ☐ Facebook ☐ Twitter ☐ Instagram ☐ LinkedIn ☐ Via persoonlijke contacten ☐ Via meerdere kanalen ☐ Niet ☐ Anders, namelijk:
Hoe blijft u op de hoogte van de ontwikkelingen van het Merwe-Vierhavens (M4H) gebied en/of het Rotterdam Makers District?	☐ Nieuwsbrief ☐ Nieuwsberichten op website ☐ Facebook ☐ LinkedIn ☐ Twitter ☐ Instagram ☐ Via persoonlijke contacten ☐ Via meerdere kanalen ☐ Niet ☐ Anders, namelijk:
Hoeveel volgers heeft het bedrijf/initiatief op social media kanalen?	... volgers op Facebook ... volgers op Twitter ... volgers op Instagram ... volgers op LinkedIn ... volgers op ...
Hoe typeer je het netwerk van het bedrijf/initiatief voornamelijk?	☐ Meer naar binnen gericht ☐ Meer naar buiten gericht
Geef een korte toelichting op bovenstaande vraag	
Hoeveel klanten heeft het bedrijf/initiatief?	
Waar komen klanten vandaan?	☐ Merwe-Vierhavens (M4H)/Nieuw-Mathenesse ☐ Omliggende wijken o.a. Delfshaven ☐ Overige Rotterdam of Schiedam ☐ Overige Zuid-Holland ☐ Overige Nederland ☐ Internationaal

	☐ Weet niet of onbekend
Met welke opdrachtgevers/klanten uit de fysieke omgeving werkt het bedrijf/initiatief structureel samen?	Partners in Merwe-Vierhaven (M4H): Partners in omliggende wijken o.a. Delfshaven: Partners in overige Rotterdam/Schiedam:
Is er een actieve ondernemersvereniging in het Merwe-Vierhaven (M4H) gebied?	☐ Ja ☐ Nee
Zo ja, welke functie heeft de ondernemersvereniging?	
Zo nee, is daar wel behoefte aan vanuit het bedrijf/initiatief?	
Werkt het bedrijf/initiatief structureel samen met onderwijsinstellingen?	☐ Ja ☐ Nee
Zo ja, met welke onderwijsinstellingen?	
Is er de wens om een structurele samenwerking te starten met onderwijsinstellingen het komende jaar?	☐ Ja ☐ Nee
Zo ja, met welke onderwijsinstellingen?	
Lopen er studenten stage bij het bedrijf/initiatief?	☐ Ja ☐ Nee

Zo ja, hoeveel studenten lopen er stage? Aantal studenten gemiddeld dit semester	
Zo ja, wat is het opleidingsniveau van de studenten?	☐ De meeste stagiaires volgen een wo/hbo-opleiding ☐ De meeste stagiaires volgen een beroepsopleiding ☐ De meeste stagiaires volgen geen opleiding ☐ Weet niet of onbekend
Zo ja, aan welk opleidingsinstituut volgen de studenten de opleiding?	☐ De meeste stagiaires volgen een opleiding aan TU Delft, EUR of Hogeschool Rotterdam ☐ De meeste stagiaires hebben een andere opleiding gevolgd in Nederland (niet aan TU Delft, EUR of Hogeschool Rotterdam) ☐ De meeste stagiaires hebben een opleiding gevolgd buiten Nederland ☐ Weet niet of onbekend
Met wie wil het bedrijf/initiatief meer samenwerken?	☐ Andere bedrijven in Merwe-Vierhavens en omliggende wijken ☐ Buurtinitiatieven in het gebied en omliggende wijken ☐ Gemeente/overheidsinstellingen ☐ Kennis- en onderwijsinstellingen
Met welke specifieke bedrijven of instellingen wil het bedrijf/initiatief meer samenwerken?	

Innovatie	
Wat is een inschatting van het percentage van de omzet uit nieuwe producten en/of diensten die duidelijk zijn verbeterd en totaal nieuw zijn voor de organisatie? % ☐ Weet niet of onbekend
Hoeveel % van de inzet is de afgelopen 3 jaar gemiddeld geïnvesteerd in R&D? % ☐ Weet niet of onbekend
Heeft het bedrijf/initiatief prijzen of awards ontvangen?	☐ Ja ☐ Nee
Zo ja, wat en waarvoor?	
Heeft het bedrijf/initiatief funding ontvangen?	☐ Ja ☐ Nee
Zo ja, wat en waarvoor?	
Heeft het bedrijf/initiatief subsidie ontvangen?	☐ Ja ☐ Nee

Zo ja, wat en waarvoor?	

COLOFON

MONITOR M4H

Kansen en bedreigingen voor omliggende wijken

In opdracht van

Gemeente Rotterdam

Uitvoering

Veldacademie

Waalhaven Oostzijde 1

3087 BM Rotterdam

Contactpersoon

Otto Trienekens

Disclaimer

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg isbesteed, aanvaardt Veldacademie van dit rapport geen aansprakelijkheidvoor eventuele fouten of onvolkomenheden.

Copyright

De gebruiker mag het werk kopiëren, verspreiden, tonen en op- en uitvoeren onder de volgende voorwaarden:

Naamsvermelding

De gebruiker dient de naam van Veldacademie te vermelden.

Niet-commercieel

De gebruiker mag het werk niet voor commerciële doeleinden gebruiken.

Geen afgeleide werken

De gebruiker mag het werk niet bewerken.

We danken alle medewerkers die aan de totstandkoming van deze rapportage hebben bijgedragen.

M4H WIJK OVER DE DIJK

Kansen en bedreigingen van de
ontwikkeling van M4H voor
omliggende wijken